uero grossa inæqualitate per temporum spacia nunc maiora, nunc minora, ut in omnibus suffi= ciat, comprehenditur. Tempus autem est effectus corporum supercœlestium motus, ex quo quanti= tatis dimensionem & numerum, & qualitatis al= terationem sortitur.

Computista autem partes temporis, quandoq; die maiores, quandoque minores determinat. Par= tes temporis die maiores sunt, Septimana, Mensis, Annus, Lustrum, Indictio, Sæculum & Aeuum, de quorum singulis per ordinem in consequentibus di cetur. Partes temporis die minores sunt, Quadrãs, Hora, Punctus, Momentum, Vncia, & Atomos.

DE PARTIBVS TEMporis minoribus Die.

Qvadrans, est quarta pars Diei natu ralis, id est, sex horarum integra com prehensio. Hora est uigesimaquar= ta pars diei naturalis. Horarum uero alia Natu= ralis, alia Aequinoctialis. Naturalis est spacium temporis, quo medietas signi peroritur. Aequi= noctialis uero est 15. graduum circuli æquino= ctialis supra horizontem ascensio, ucrunta=

men utraque illarum naturalis, nisi discretionis causa poterit appellari. Punctus quidem in solari computatiōe, est quarta pars horæ unius, in lunari uero, quinta. Momentum est decima pars puncti, prout prius sumebatur punctus. Vncia uero est duodecima pars momenti. Atomos est 48. pars unciæ. Astronomica tamen per 60. usque ad minimum cuiuslibet integri, uniformis est fractio. Cum igitur in istarum temporis partium & differentiarum computatione huius scientiæ consistat completio, à computando nomen Computus accepit. Non quod computare doceat, sed quoniam numeris certis & subtiliter coniunctis doceatur.

DE DIEBVS NATVRALIbus & Artificialibus.

Dierum autem alius Naturalis, alius Artificialis. Naturalis est 24. horarum, à quocunque quatuor punctorum meridiani uel horizontis sole inceptarum, continua comprehensio, id est, diei & noctis completæ spacium, Vnde illud Genesis, Factum est uespere & mane dies unus: Item,

Qui mane iunctum uesperi,
Diem uocari præcipis.

Dies uero artificialis, est spacium temporis ab ortu solis usque ad eius occasum, unde artificialis dies, est Sol lucens super terram. Nox autem est umbra terræ, in Solis oppositum diametraliter extensa, Et dicitur Nox à noceo noces, est enim tempus nocentibus aptum.

Notandum igitur, quòd Dies naturalis secundum diuersos, diuersa habet principia. Romani enim diem naturalem à media nocte incipiunt, & ibidem terminant. Quoniam legitur, quod Dominus natus fuerit in medio noctis diei Dominicæ. Et quoniam Sol quæ causa est diei, à puncto remotißimo in media nocte incipit ascendere. Arabes uero à meridie incipiunt, qui dicunt Solem fuiße factum in meridie, secundum cuius motum diem considerant. Iudæi autem à uespere, innitentes illi autoritati Genesis, Factum est uespere & mane dies unus. Quidam etiam secundum sensum agentes, ut uulgus, diem naturalem ab ortu Solis incipiunt, quia cum Sol sit causa diei, tunc merito debet dies incipere, cum Sol effertur supra nostrum horizontem. Est autem horizon circulus, quem sibi circumscribit cuiusque aspectus. Meridianus uerò est circulus, quem Sol à polo ad polum per hominum uerticem transeuntem die media designat.

Huius itaq; diei secundum medicos quatuor distinguũtur quadræ, Quarũ prima est, ab hora noctis nona usq; ad 3. diei, calida, & humida, in qua sanguis mouetur. Secunda uero à tertia diei artificialis, usq; ad nonam eiusdem, calida est & sicca, in qua cholera euentatur. Tertia à nona diei artificialis usq; ad tertiã noctis, frigida & sicca, in quã melancholia multiplicatur. Quarta est à tertia hora noctis, usq; in nonã eiusdẽ, frigida & humida, in qua phlegma fluctuat, Vnde uersus.

Tres lucis primas, noctis tres sanguinis imas,
Vis Choleræ medias lucis sex uendicat horas,
Datq; Melan primas noctis, tres lucis & imas,
Centrales ponas sex noctis phlegmatis horas.

Dies Artificialis similiter in quatuor quadras ab autoribus diuiditur. Quarũ prima rubẽs, secunda splendens, tertia urens, quarta tepẽs dicitur. Vnde Sol 4. equos habere fingitur, Quorũ nomina sũt hæc, Eous, Lãpas, Pyrois, Phlegon, Vnde uersus.

Solis equi lucis dicuntur quattuor horæ,
Hæc rubet, hæc splendet, hæc calet, illa tepet.

Notandum etiam quod dies Septimanæ secundũ diuersos, diuersas habẽt appellationes. Philosophi enim gentiles quemlibet diẽ septimanæ ab illo Planeta qui dominatur in prima hora illius diei denominant. Dicunt enim planetas succeßiuè dominari per horas diei, quorum nomina & sphærarum ordinatio in subscripta figura clarescunt.

FIGVRA OSTENDENS

distributionem & ordinem Sphærarum, ætheree regionis.

Vnde uersus.

Post S I M S V M sequitur, ultima Luna subit.

Vel ordine retrogrado sic.

Cynthia, Mercurius, Venus & Sol, Mars, Ioue, Satur.

Ordine retrogrado sibi quiuis uendicat horam. Supponatur igitur, quod Saturnus dominetur in prima hora diei Sabbati, Iupiter in secunda, Mars in tertia, Sol in quarta, Venus in quinta, Mercurius in sexta, Luna in septima, Item in.14. similiter in 21. Saturnus in. 22. Iupiter in. 23. Mars in. 24. Vnde cum non sint plures horæ in illo die naturali, relinquitur ergo quod Sol dominetur in prima hora diei subsequentis, à quo dicebatur dies Solis, & inde recipit appellationem. Et consimili computatione habebimus, quod Luna dominatur in prima hora diei subsequentis diem Solis, & inde recipit denominationem, & sic de aliis. Secundum hoc igitur sagaces medici, cum dant potiones, uel faciunt minutiones, considerant utrum planeta beneuolus uel maleuolus dominetur in hora illa. Beneuoli sunt Iupiter & Venus, Maleuoli Saturnus & Mars. Indifferentes uero Sol, Luna, & Mercurius, Vnde uersus.

Iupiter atque Venus bene sunt, Sat. Marsq; maligni.

Sol & Mercurius cum Luna sunt mediocres. Qualitates quidem eorum complexionales in his patent uersibus.

Frigidus & siccus Satur. Iup. æstuat udus.
Mars & Sol sicci feruent, sed Luna, Venúsq;
Vdæ frigescunt, medius Cyllenius esto.

Humana quidem persuasio stellis numeros & nomina fecit, non ex sui natura, sed significatione distinctionis accommodata.

Vnde Bernardus Syluestris dicit.
Communi ne uoce rei generalis aberret,
Quæ modo sunt stellis nomina fecit homo.
Item Vergil. in. 1. Georg.
Nauita tum stellis numeros & nomina fecit,
Pleiadas, Hyadas, clarámque Lycaonis Arcton.

Ex prædictis autem soluitur quod competens ordo est inter planetas, quò ad circulos suos, & dies septimanæ ab illis denominantur. Ergo secundum eundem ordinem se sequi deberent, ut statim diem sabbati sequeretur dies Iouis, & hunc dies Martis, & sic deinceps. Ratio autem huius est, quod. 24. horæ distributæ sunt planetis, sed septem sunt planetæ. Vnde si quilibet illorum successiuè sibi assumat tres horas, supererunt de. 24. horæ tres, attribuendæ tribus planetis. Sic igitur patet, quod si aliquis dies denominetur ab uno

planeta, dies sequens denominabitur à planeta tertio post.

Christiani autem sicut Beda, Hieronymus, *& alij uiri religiosi istas appellationes, quoniam à gentibus erant impositæ, uolentes transmutare diem primum Septimanæ, diem* Dominicum, *siue primam* Feriam *appellauerunt:* Dominicum, *quia tali die natus est dominus, tali die resurrexit, tali die mundum fecit:* Feriam, *quia feriari idem est quod celebrare, & ab opere cessare.* Et *die illo, quem* Dominicum *appellamus, debemus cessare ab omni opere manuali, & etiam peccati:* Vel Feria *à ferendis uictimis dicitur, quoniam olim diebus festiuis ad templa ferebantur uictimæ, & bolo causta. Secundum diem Septimanæ, secundam* Feriam *appellabant, & sic deinceps per ordinem.*
Nomen *uerò Sabbati non mutauerunt, ut appellarent eam* Feriam *septimam. Sabbatum enim idem sonat quod requies, & tali die requieuit* Dominus *ab omni opere, quod patrauerat.* Tali *etiam die requieuit in sepulchro,* Vnde *adhuc tale nomen obtinuit.*

Iudæi autem alias habent dierum septimanæ appellationes. Primum *enim diem septimanæ suæ uocant Sabbatum, sicut & nos, diem* Dominicum, *primam sabbati appellant, unde illud,* Mane

prima sabbati surgens Dei filius, id est, prima die post sabbatum. Diem uero, quem nos dicimus diem Lunæ, secundam sabbati appellant, & ita deinceps.

Dicitur autem dies à δίος, quod est clarum, uel à δύο, quod est duo, quoniam dies naturalis in duo diuiditur, In diem scilicet artificialem & noctem. uel dicitur dies à Dijs. planetæ enim dij dicebãtur, à quibus dies denominantur.

DE PARTIBVS TEMPORIS DIEI MAIORIBVS, ET PRIMO DE SEPTIMANA.

Est autem Septimana septem dierum naturalium, die Dominico inchoata, successiua progressio. Et notandum quod septimanæ non habent proprias appellationes, quemadmodum dies, duplici ratione, cum propter earum multitudinem, sunt enim in anno 52. septimanæ, & unus dies; tum propter hoc, quod spacium dierum in uno anno existens una septimana, est partes duarum septimanarum in anno sequenti. Et ita si esset aliquod nomen appropriatum ei, esset permutandum in alio anno, quod est inconueniens. quod sic patet. Si in hoc

anno sit aliquod festum in die Sabbati, idem erit in anno sequenti in die Dominico, unde illud festum quod terminat septimanam in hoc anno, erit initiũ alterius septimanæ in anno sequenti.

Habent tamen septimanæ communes appellationes has, scilicet, hebdomada, septimana, sabbatum. Hebdomada ab ἑπτὰ dicitur, quod est, septem, & doas, quod est, dies, quasi septem habens dies. Septimana dicitur à septem & mane, quasi septem habens mane, id est septem matutina tempora, & sic sumitur pars pro toto. Sabbatum etiam dicitur septimana, per quod significatur, quod per totam septimanam quiescere debemus ab opere peccati. Vnde illud, Ieiuno bis in sabbato, &c. Ex his patet, quod sabbatum est æquiuocum ad totam septimanam, & ad unum diem ipsius. Si autem quæratur, quare sabbatum in solennitate & hebdomadæ inchoatione sicut Iudæi non authorizemus? Sciendum quod solennitas sabbati autoritate domini in diem Dominicum transiuit. Nam tali die natus est dominus, tali die resurrexit, tali die dona sancti spiritus apostolis misit. Item Iudæis omnia sub typo contigerunt & figura. Figura autem & figuratum non idem sunt. Sicut de agno uero, & de agno paschali, Arca fœderis & Ecclesia patet. Sabbatum ergo & dies Dominicus idem esse non debent.

M Ensium autem, alius Solaris, alius Lunaris, alius Vsualis.

Solaris est spacium temporis quãdiu moratur sol in signo peragendo. Vnde Philosophus, Sol unum duodecim signorum integro mense metitur.

Lunaris est propriè post Lunæ à Sole recessum eius ad Solem reuersio, de quo in sequentibus consequetur.

Vsualis est spacium dierum Calendarijs nostris inscriptum, & ab antiquis autorizatum.

Sciendum igitur quod inter Latinos, Romulus primus menses distinxit & annos. In anno suo decem menses constituens, quoniam uidit quod tantum tempus suffecit mulieri prægnanti ut pareret: Vel quia per tantum tempus debuit mulier abstinere à nuptijs post mortem mariti sui.

Primum igitur mensem Martium à Marte patre suo denominauit, uel à Marte, hoc est, à bello. Tunc enim reges Romani procedere solebant in expeditiones.

Mensem secundum Aprilem ab aperiendo appellauit, tunc enim pori terræ & arborum aperiuntur, & procedunt herbæ & folia in arbori-

bus, uel Aprilis quasi Aphrilis ab ἄφρος, quod est spuma maris, de qua Venus nata fingitur, quæ fuit principium generationis Romuli, ex parte matris suæ. Tertium mensem Maium à maioribus appellauit. Quartum Iunium à iunioribus. Menses uero sequentes appositis dictionibus numeralibus appellauit, ut Quintilem, Sextilem, Septembrem Octobrem, Nouembrem, Decembrem, Vnde Ouidius.

Martis erat primus mensis, Venerisq; secundus,
Hæc generis princeps, ipsius ille pater.
Tertius à senibus, iuuenum de nomine quartus.
Quæ sequitur numero turba notata suo est.

Sed postea sequens Numa Pompilius duos adiecit menses, scilicet Ianuarium & Februarium, Vnde Ouidius.

At Numa nec Ianum, nec auitas præterit umbras,
Mensibus antiquis præposuitque duos.

Ianuarius dicitur à Ianua, quia quemadmodum per ianuam fit introitus in atrium, ita per Ianuariũ in annum: Vel dicitur à Iano bicipite, qui Deus mercatorum dicebatur. Ita enim Ianuarius duplicẽ habet respectum, quia ad ipsum annus terminatur, & ab ipso incipitur.

Februarius uero dicitur à Februo, id est, à Plutone; quia tunc solebant Romani sacrificia facere Plutoni & Dijs infernalibus, pro animabus antecessorum suorum. Vel dicitur à febre, tunc enim in calidis regionibus homines febricitare consueuerunt.

September dicitur, quasi septimus ab imbre, hoc est, à tempore pluuioso, sicut à Februario, similiter est de alijs.

Licet igitur Numa annum ex duodecim mensibus fecerit, diminute tamen egit, quoniam menses assumpsit lunares. Vnum scilicet. 30. dierum, & alium 29. dierum. Vnde annus eius constabat ex. 354. diebus, qui numerus dierum non sufficit cursui solis. Sequens igitur Iulius Cæsar ultimam Calendario apponens correctionem, undecim dies adiecit, & quadrantem. Vnde annus Iulij constabat ex 365. diebus & sex horis. Superfluè tamen partem duodecimam unius horæ assumpsit, ut inferius patebit. Calendarium etiam à Martio iußit inchoari, Vnde Ouidius,

Qui Ianum sequitur ueteris fuit ultimus anni,
Tu quoque sacrorum Termine finis eras.

Et dies anni inter menses numero competẽti distribuit, ita quod mensibus imparibus dies. 31. mensibus uero paribus. 30. attribuerentur. Sed

cum ad ultimum mensem imparitatis, Ianuarium scilicet peruenisset, defuit unus dies. Vnde à Februario subtraxit unum diem ad completionem numeri dierum Ianuarij, quem recuperaret Februarius in anno bisextili. Tempore autem Iulij Cæsaris, Romani adulantes Iulio, mensem prius dictum Quintilem, Iulium appellauerunt, quia in tali tempore dicitur fuisse natus. Similiter tempore Augusti, mensem prius dictum Sextilem, Augustum appellauerunt. Sed tunc inuidens Augustus mensem suum mense Iulij breuiorem esse, diem unum à Februario surripuit, & Augusto addidit, Vnde remansit Februarius. 28. dierum. Aliud insuper accidit inconueniens, tres menses simul esse. 31. dierum, Iulium scilicet, Augustum, & Septembrē. Vnum igitur diem remouens à Septembri, eum Octobri attribuit. Similiter unum à Nouembri, quē Decembri addidit. Hac itaque mēsium ordinatione, & numeri dierum positione, licet reprehensibilis fuerit, usque hodie utitur Ecclesia.

Per quam autē literam quilibet mensis incipiat, & in qua per consequens terminetur, in his patet uersibus.

Altitonans, dominus, diuina, gerens, bonus, extat,
Gratuito, cœli, fert, aurea, dona, fideli.

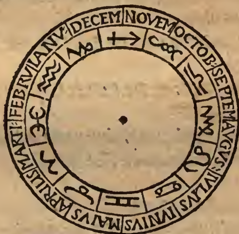
Primæ enim literæ harum duodecim dictionum,

ostendunt literas inchoatiuas mensium, habito initio à Ianuario. Qui autem menses usuales plures habeant dies, & qui pauciores, scitur in his uersibus,

Sep. No. Iun. Ap. triginta dato, reliquis magis uno.

Ni sit Bissextus Februus minor esto Duobus.

IN quolibet quidem mense dicitur sol intrare nouum signum, & ut notabilius dicatur, circa medium mensis, prout præsens sensui subijcit figura.

Est autem signum certa zodiaci portio duodecima, ab Astronomis distincta. Gradus autem est tricesima signi portio. Nomina igitur signorum ordinatio & numerus in his patent uersibus.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo, Libráque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Vnde si in quo gradu cuiuslibet signi sit sol scire uolueris, numero dierum mensis præteritorum adde. 15. & si resultent. 30. uel minor numerus, in tali gradu signi ad mensem pertinentis est Sol. Si uero maior, abijciantur. 30. pro signo mensis, & quot fuerint in residuo, in eo gradu signi sequentis est sol. [Nam signum detur mensi quem fine mereatur. Quod autem signum cui mensi pertineat, in his patet uersibus.

Ap. Aries. Ma. Tau. Iu. Ge. Iul. Can. Au. Leo. Sep. Vir.

Octo. Libra. No. Scor. De. Sa. Ian. Capricor. Feb. A. Mar. Pis.

Hæc tamen regula non penitus penes ordinationem mensium, quæ nunc est, sed quæ esse deberet attendatur.

ARIES.

Primum igitur signum est Aries, quoniam secundum quod credit Ecclesia, in eo factus est sol. Licet dicant Arabes, quod factus sit in Leone. Et dicitur Aries, quoniam quemadmodum Aries est animal quod in parte anteriori uiget, in posteriori uero debile est, ita sol existens in illa par-

te zodiaci, quæ Aries dicitur, in tempore hyemali parum habet uirtutis, scilicet caloris & siccitatis, in parte anteriori magis, scilicet uersus æstatem. Vel ut dicitur, Aries tota hyeme sinistro lateri accumbit, æstate uero dextro, Siquidem sol tota hyeme accedit ad inferius hemisphærium, æstate uero ad superius, quod est, quasi latus mundi dextrum.

TAVRVS.

Secundum signum Taurus dicitur, quia tunc labores Taurorum siue boum apparent: uel quia sicut Taurus est animal fortius Ariete, ita sol in eo signo existens, fortior est in uirtutibus suis, uel qualitatibus, quàm fuit in Ariete.

GEMINI.

Tertium signum est Gemini, quoniam tunc geminatur uirtus solis in caliditate & siccitate: uel quia sicut Gemini depinguntur, iuuenes amplectentes se, ita quando sol est in illa parte cœli, quædam terræ nascentia amplectuntur se, & pubescunt per radicem superius in herbam.

CANCER.

Quartum signum Cancer dicitur. Sicut enim Cancer est animal retrogradum, ita sol existens in illa parte zodiaci, à nostro recedit Hemisphærio, unde signum illud dicitur Tropicum, quasi

conuersiuum,in eo enim fit Solstitium æstiuale.

LEO.

Quintum signum Leo *dicitur, quia sicut* Leo *est animal ardentissimæ naturæ, & implacabilis iræ,ita sol existens in illa parte cœli ardentissimus est & siccissimus. Vnde tunc non est bonum minui, nec purgationibus uti, propter defectum humoris in tempore caloris & siccitatis, Sicut innuit* Hippocrates, *sub cane & ante canem, sunt molestæ purgationes. Sunt enim tunc dies Caniculares, quorum initium & terminus sic habentur,*

Iulius à Nonis *inducit Caniculares,*

Septembris gaudent deca sexto fine Calendas.

VIRGO.

Sextum signum est Virgo. Sicut enim Virgo sterilis est, & nihil in esse producit, ita tempus illud dum sol est in Virgine, sterile est, & nihil producit, sed producta maturat.

LIBRA.

Septimum signum est Libra, quoniam tunc librantur dies artificialis, & nox, & est æquinoctiũ autumnale.

SCORPIVS.

Octauum signum Scorpius dicitur. Sicut enim Scorpius cum cauda pungit, ita Matutina parum cautos tunc frigora lædunt.

SAGITTARIVS.

Nonum signum dicitur Sagittarius. Tunc enim in nos mittuntur sagittæ temporis, tempestates scilicet, imbres, grandines & huiusmodi.

CAPRICORNVS.

Decimum uero signum Capricornus dicitur, quia quemadmodum Caper in pascendo erigit se, ita Sol tunc ab inferiori hemisphærio uersus nostrum hemisphærium ascendit. Vnde hoc signum Tropicum, quasi conuersiuum dicitur. Est enim tunc solstitium hyemale, & de cætero sol conuertitur ad nos.

AQVARIVS, PISCES.

Residua uero duo signa, scilicet Aquarius & Pisces, abundantiam aquarum notant. Dicitur enim Aquarius ab aquosa qualitate aëris. Pisces uero quia in pluuijs omnia natare uidentur. Quidam tamen dicunt, quod hæc signa à situ stellarum in illis partibus ad modum huiusmodi animalium sic denominantur. Vnde Macrobius, Sydera in signum plurium stellarum compositione formantur. Et Lucanus de Ariete dicit,

Sed postquam uernus calidum Titana recepit
Sydera respiciens delapsa portitor Helles.

Qualitates autem omnium signorum, per quatuor triplicitates distinctorũ, in his uersibus patent.

Ignea sunt a, leóque sa. Terrea tau, caper, & uir.
Vda ge, li, & a, struct. Cancer, aquatica, Scor, pis.

QVID CALENDAE, NONAE, & Idus.

Notandum etiam quod in quolibet mense sunt tres dies, denominatiões sortiti principales, à quibus, assumptis dictionibus numeralibus, omnes cæteri dies denominantur scilicet Calendæ, Nonæ, & Idus. Dicuntur autem Calendæ, quasi colendæ. Primus enim dies cuiuslibet mensis colebatur ab antiquis in honore Iunonis, Vnde Ouidius,

Vendicat Ausonias Iunonis cura Calendas.

Vel dicuntur Calendæ à καλῶ quod est uoco. Præco enim primo die cuiuslibet mensis, ascēdebat locum eminentem in ciuitate, & clamabat quater καλῶ uel pluries, secundum quod nundinæ per plures in mense sequenti durarent dies, & ideo in plurali numero dicuntur Calendæ.

Vel dicūtur Calendæ à καλὸς, quod est bonū, eo quod in primo cuiuslibet mensis die solebant ab amicis mutuò dari quædam dona, ut per totum mensem sequentem bonum omen eis eueniret.

NONAE dicuntur à non. nullus enim Deus ha-

buit festum in nonis, Vnde Ouid.
Nonarum tutela Deo caret &c.

Vel dicuntur Nonæ quasi nouæ, propter statu ta renouata in singulis mensibus apud Romanos. Vel dicuntur nonæ à nundinis, per tot enim dies durare solebant, quot erant nonæ. I D V S *uero dicuntur, quasi diuisiones, diuidunt enim mensem ferè in duas partes æquales, uel quia tunc diuidebantur nundinæ.*

Ab istis autem diebus coassumptis dictionibus numeralibus, denominantur alij dies mensis, ita quod maiori numero, secundum quod magis antecedunt, minori secundum quod minus. Si igitur quæratur, quare non dicatur secundo Calendas, Nonas, & Idus: Dicendũ, quod hæc dictio secundus prouenit à uerbo sequor, unde sequi deberet dies ille, si rectè diceretur secundus, sed ibi benè dicitur pridiè Calendas, id est, priori die ante Calendas.

Quilibet autẽ mẽsis octo habet Idus, Vnde uersus
Octo tenent Idus menses generaliter omnes.

Sed quidam menses plures habent nonas, quidã pauciores habent nonas, Vnde uersus,
Mar. Ma. Iul. Oc. senas, reliquis dato bis duo nonas.

Habito igitur quot dies habeat quilibet mensis, sicut ex prædictis patet, & quot Nonas & Idus, subtractis Nonis & Idibus, reliqui omnes erunt Calendæ.

Notandum etiam quod in quolibet mense, sunt duo dies, qui dicuntur ægri, mali, & ægyptiaci: Aegri ab effectu. Secundum enim opinionem quorundam, si quis in his ægrotaret diebus, uix uel nunquam euaderet: Mali, quia malum erat incipere aliquod opus in his diebus, propter malas eorum cōstellationes: Aegyptiaci, quia ab Aegyptijs erant inuēti. Præter enim decem plagas notas, quæ in his breuiter habentur uersiculis.

Sanguis, rana, culex, muscæ, moriens pecus, ulcus,

Grando, locustæ, nox, mors prius orta necans: contigerunt eis plurima mala, ita quod bis in mense quolibet, sicut in Calendario notatur, quidam etiam in his diebus humanum sanguinem Plutoni sacrificabant. Vnde prohibitum est ne quis in his diebus sibi minuat, ne uideatur sacrificare dæmoni. Obseruationes tamen istorum dierum inhibet Augustinus, dicens, Calendas mensium, & dies ægyptiacos non obseruetis, sed quia à uulgo sunt suspecti, Ad illos habendos sciantur isti quatuor uersus.

Armis Gunse, dei Kalatos, adamare dabatur,
Lixa memor, conflans gelidos, linfancia quosdam,
Omine limen, Aaron bagis, concordia laudat,
Chijæ linkat, ei coëquarta, gearcha lifardus.

Istorũ uersuum singulæ binæ dictiones, singulis seruiunt mensibus, initio sumpto à Ianuario. Si igitur primum diem ægyptiacum alicuius mensis habere uolueris, computentur tot dies, à principio mẽsis illius descendendo, quota est litera prima præcedentis dictionis in alphabeto, & ubi terminatur talis computatio, ibi est dies ægyptiacus, & quota fuerit prima litera secundæ syllabæ eiusdem dictionis in alphabeto, talis hora illius diei est suspecta. Ad habendum autem secundum diem ægyptiacum eiusdem mensis, computentur tot dies à fine mensis ascendendo, quota est prima litera sequentis dictionis in alphabeto: & quota fuerit prima litera secundæ syllabæ eiusdem dictionis in Alphabeto, talis hora eiusdem diei est suspecta. Hoc etiam prænotato, quod, h, non computatur pro litera.

DE ANNIS.

Annorum autem alius planetarum singulorum discretus, alius omnium communis, qui annus mundi, siue perfectus spe

cialiter nuncupatur.

Discretus est ſpacium temporis, quo quilibet planetarum zodiacū completè peragrat. Eſt autē zodiacus firmamenti cingulus, planetarum uia, ſtellis fixis, ſignorum diſtinctio. Vnde Saturnus omnium planetarum ſupremus ſigniferum 30. annorum ſpacio peragit. Deinde Iouis ſydus temperatum annis. 12. ipſum complet. Mars uero; tertius annis duobus circuit. Medius autem omnium planetarum Sol. 365. diebus, & quadrante zodiacum percurrit. Infra Solem Venus eſt, quæ & Lucifer & Veſper dicitur, temporibus tamen diuerſis. Illi quidem Mercurius proximus eſt, qui modo ante Solis ortum, modo poſt eius ſplendeſcit occaſum, qui duo pari temporis ſpatio, minimóue minus ſole, ſigniferum circumeūt. horum enim trium ordinem motus uicinitas confundit. Luna uero omnium nouiſſima. 27. diebus & tertia parte diei per ſigniferum confugit, deinde biduò in Solis commorata coniunctione, nuſquam in firmamento aparet, ultra cuius regionem nihil temporis ſubiacens immutationi tranſcendit. Eſt enim fex ſuperiorum, puritas uero inferiorum, diuinorum caducorúmq; medium interſtitium. Vnde Claudianus,

Lunari ſubiecta globo qui ſeptimus auras
Ambit, & æternis mortalia ſeparat aſtris.

Luna in coniunctione solis existens, per biduū non apparet;

Magnus autem annus est spacium temporis, in quo planetæ omnes simul cum stellis fixis firmamẽti uniuersis ad loca, quæ in prima origine mundi tenuerunt, reuertuntur, de quo Iosephus sic meminit, Nullus ad uitam modernam & annorum nostrorum breuitatem uitam comparans antiquorũ, falsa putet eorum scripta, quæ nunc haud ediscere posset, si sexcẽtos uiueret annos. In tot enim annorum circulis magnus completur annus. Sed philosophorum uerior existit sententia, qui magnum annum. 15000. annorum summa definiũt, qui est annus totius mundi. Vnde uersus,

Magnus Annus

Millia ter quinque mundus complectitur annos,
Vt Plato testatur, quos magnum nuncupat annũ.
Ex his bis centum, minus uno millia quinque,
Præcessere tuæ noua legis tempora Christe.

Veruntamen annus mundi perfectus 36000. Solis reuolutiones ex eiusdem ratione subsultantibus, continere uidetur.

DE ANNO SOLARI.

Cum itaq; multiplex sit annus, ex cæteris omnibus omißis duo specialiter à cõputista intendantur, scilicet Solaris & Lunaris. de digniori prius est pertractandum,

Annus Solaris

Scilicet de Solari. Est igitur annus solaris spacium temporis, quo Sol à quocunque quatuor punctorũ zodiaci, æqualitatis uel conuersionis, mouetur, circumiens totum zodiacum motu proprio, rediens iterum ad idem punctum. Vnde apud antiquos solet depingi serpens deuorans propriam caudã sic.

Serpens annus ego sum, Sol sic circinat in quo,
Qui fluxit pridem, status est nũc temporis idẽ.

Cuius quidem reuolutionis, in 365. diebus, & quarta diei naturalis præter rem modicam secundum sensum perficitur. Neque defectus illius quantitatem, secundum ueritatem, propter diuersitatis

paruitatem poßibile est inueniri. Sicut in Almagesti dictione tertia à Ptolemæo reperitur. Hoc etiam sciolis computistarum suæ licet profeßioni aduersantibus sensibiliter ex eius causa congruit demõstrari. Est itaque solis motus in die uno naturali. 59. minuta. 8. secunda. 17. tertia. 13. quarta. 12. quinta, & . 31. in sextis, ut huiusmodi quippe minutorum in fractionibus ad sexta perueniat, nunc sufficit partitio. Qui quidem motus si zodiacum in sexta redactum, tum in toto tum in parte, prout competit, mensuret, prædictis. 6. horis non ex toto unius duodecima deficiet, Vnde uersus,

Qui scidit Eudoxum superatur Cæsaris annus.

Hæc itaque anni Solaris quantitas si per. 12. diuidatur, erit mensis solaris. 30. dierum, & . 10. horarum, & . 29. minutorum, & . 36. secũdorum. Dicitur autem annus ab innouatione cunctorum uegetabilium, quæ temporum uicißitudine naturaliter præterierunt, uel ab an, quod est circum, & eo is propter prædictam temporis reuolutionem.

Notandum igitur quòd secundum diuersos, diuersa sunt anni principia. Numa enim Pompilius annum suum incepit à Solstitio hyemali, quoniam tunc ad nos Sol ascendere incipit, Vnde Ouidius,

Solis motus in die naturali

Mensis solaris

Bruma noui prima est, ueterisq; nouissima solis.
Principium capiunt Phœbus & annus idem.

Romulus uero annum incepit à Martio, iuxta æquinoctium Vernale, quia tunc omnia uirent & florent. Secundum Theologiam autē annus à Martio dignè inchoari uidetur. Cum mundus factus sit 15. Calendas Aprilis. Itē præcepto domini in Exodi. 12. de Martio dicentis, Mensis iste primus erit in mensibus anni. Vnde uersus,

Omnia cum uireant tunc est noua temporis ætas:
Sic annus per uer incipiendus erit.

Arabes uero annum incipiunt à Solstitio æstiuali, quorū opinio est, solem factum fuisse in Leone. Quidam autem annum incipiunt à Septembri, iuxta æquinoctium autumnale, quemadmodum Iudæi, propter illud Genesis, Protulit terra herbam uirentem, facientem fructum iuxta genus suum. sed autumnus est tempus fructuosum, unde ibi uolunt annum incipere, cum à fructibus suis annum ueterem spoliauerunt. Istorum autem omnium principia imitamur in aliquibus, & in aliquibus mutamus. Nam claues terminorum, aureum numerum, & literam Dominicalem incipimus à Ianuario: concurrentes & regulares solares à Martio, à Septembri uero Epactas & regulares Lunares, & secundum quosdam Embo-

lismos. Vnde uersus,

Aureus in Iano numerus, Clauesq; nouantur,
Littera sic Domini nouat, & bissextus eandem.
Mars concurrentem renouat, September Epactas.

DE MVTATIONE FERIARVM in singulis annis, & singulis mensibus annorum.

Sunt quidem in anno. 52. Septimanæ, & unus dies, & quarta ferè diei, prout in prædictis innuitur. Dies igitur iste residuus uariat septimanas, & est causa, quare festa Sanctorum & litera dominicalis singulis annis uariantur, & quod Calendarium in A. incipit, est origo concurrentium, sed cum nullus dies sit extra septimanam, dies iste pars erit septimanæ sequentis, & sic anni initium. Vnde per septimanas computando integras, in tot diebus fit anni anticipatio quotus est concurrens. Sic igitur annus Cycli ultimus. 53. continet septimanas. Quod autem festa Sanctorum per istum diem uarientur, sic patet. Si festum aliquod in hoc anno fuerit in die dominico, in anno sequenti idem erit in die Lunæ: & si Bisextus fuerit, in die Martis. Hæc eadem uariatio est per singulorum mensium Calendas. Vnde

ad habendum generaliter & artificiosè quota feria quilibet mensis incipiat, inuenti sunt duo numeri, Concurrens scilicet & Regularis solaris.

Numerus cócurrens

EST AVTEM CONCVRRENS numerus, septenarium non excedens, proueniens ex superabundantia anni diuisi per septimanas. Numerus dico largè, ut unitas numerus appelletur, quoniam quandoque unitas est Concurrens. Non excedens septenarium dico, quia Concurrens septem non transit, sed petit assem. Cum enim septem sint feriæ tantum in septimana, & Concurrens cum regulari habeat ostendere primam feriã mensis, neuter eorum excedet septenarium. Proueniens ex superabundantia dico, quoniam ille dies, qui relinquitur ultra septimanas in anno, est causa concurrentis.

Primus igitur annus Cycli solaris unitatem habet, pro Concurrente. Secundus binarium. Tertius ternarium. Quartus, quinarium, uno die superaddito propter bisextum. Quintus senarium. Sextus septenarium. Septimus unitatem. Octauus ternarium propter bisextum. Et eodem modo computandum est, donec perueniatur ad 28. annũ, ubi septenarius est concurrens, & est annus bisextilis. Postea uero redibit penitus idem status, in formatione concurrentium, unde & spacium. 28. an=

Cyclus Cócurrẽtiũ

norum, dicitur Cyclus concurrentium. Per hos autem uersus scitur quis numerus sit concurrens in quolibet anno Cycli.

Quam Feriam Martis F. littera significabit,
Illius in numero concurrens seruiet anno.

Vide enim quota feria significetur per primum F. in Martio, & talis est concurrēs illius anni. Vel sic.

Sex habet A, B quinque tenet, C quattuor, & D
Tres habet, E que duas, F unum, G quoque septē.

1.	2.	3.
F.	E.	D.
4.	5.	6.
C.	B.	A.
7.		
G.		

Quoties enim A. est litera Dominicalis, senarius est concurrens, quoties B. quinarius, & ita deinceps. Dicitur autem concurrēs à con, quod est simul, & currere, quoniam simul currit cum regulari, ad ostendendum quota feria quilibet mensis incipit.

REGULARIS solaris est numerus, septenarium non excedens, qui adiunctus concurrenti, primas ferias mensium indicat. Numerus dico, ut prius. Non excedens septē dico, ut prius. Sed istud membrum, qui adiunctus &c. ostendit tam officium concurrentis, quàm regularis. Habet autem nunc, & semper habebit quilibet mensis tot pro regulari, quota feria incepit à principio mundi. Mundus autem factus est. 15. Calendas Apprileis, unde ibi solet notari primus dies saeculi, & sol in

Regularis numerus

Ariete. Vnde uersus,

Principium mundi renouat G. tertia Martis.

Constat quidem quòd primus dies sæculi, fuerit dies Dominicus. Illa igitur G. fuit litera dominicalis. Supposito itaque per totum annum sequentem, quod G. sit litera dominicalis, patet qua feria menses incipiant, & sic per consequens patent regulares. Habet autem Martius quinarium pro regulari, tanquam habuisset omnes dies suos integraliter. Vel regularis Martij, prouenit ex numero. 4. dierum, remanentium ultra diuisionem dierum anni, intra singulos menses, per. 30. factam. Habito igitur uno regulari, scilicet Martij, sic per artem formari possunt omnes aliorum mensium regulares. Numero dierum Martij, iunge eius regularem, & ab illis simul iunctis subtrabatur septenarius, quoties poterit, & remanebit unitas, quæ est regularis Aprilis, & similiter faciendum est de omnibus alijs mensibus. hoc etiam prænotato, quod si nihil sit residuum, septenarius erit regularis mensis subsequentis. Per hos autem uersus sine labore possunt haberi omnium mensiũ regulares.

Quinque No. Mar. Iu. Fe. Sex. A. Iul. assem. sep. Deque septem,

Oc. duo, Ma. Iaq; tres habet, Au. duo bis regulares

Habitis igitur concurrente, & regulari, simul iungantur, & si ex eorum coniunctione resultet septenarius, uel minor numerus, à tali feria incipit mensis, cuius regularem sumpsisti. Si autem maior, reijce septem, & quotus erit numerus residuus, à tali feria incipit mēsis, cuius regularis sumebatur. Vnde uersus,

Dant feriam mensis concurrens & regularis.
Cum plus sit septem, reliquum cape, reijce septem.

Dicitur autem regularis, quia regulariter cum concurrente primam feriam mensis ostendit: Et dicitur solaris ad differentiam regularis lunaris.

De anno Bisextili.

S Ex autem horarum diem bisextilem integrantium nunc restat aßignatio. Est autē bisextus, in Februarium, quarto anno Cycli solaris (ut cursui Solis tempus adæquetur) dici unius interpositio. sunt enim in anno solari. 365. dies, & .6. horarum ferè integritas, prout in prædictis manifestatur, gratia tamen confusionis uitandæ completè supponuntur.

Quoniam igitur difficile esset, has. 6. horas cuilibet anno continuare, ita quod nunquam in diem redactæ, alicubi ponerentur. Nam secundum

hoc, si annus præcedens incipiat à mane, secundus à meridie, tertius à uespere, quartus à media nocte inciperet. Quare prouisum est, quod sex horæ excedentes in primo anno, & sex in secundo, & sex in tertio, reseruentur ad sex horas quarti anni. Vnde sic in anno quarto dies unus, ex quater sex horis colligitur. Iste igitur dies ita particulariter collectus, interponitur in Februario, quoniam mensium breuissimus est, & secundum rationes prædictas, ultimus. Et quoniam quando est annus bisextilis, in Ecclesijs Cathedralibus legentes in Martylogio, bis pronunciant sexto Calēdas Martij, duos dies ponentes super eandem literam, ideo bisextus dicitur. Duo igitur dies cum super eandem F. computentur, in sequenti die debet celebrari festum beati Mathiæ apostoli. Vnde uersus,

Bissextum sextæ Martis tenuere Calendæ,
Posteriori die celebrantur festa Mathiæ.

Ratio autem quare in eo loco intercaletur bisextus, est hæc. Senarius est primus numerus perfectus, & illo die est quasi perfectio anni. Vnde interponitur die denominato, à numero perfecto, & non in ultimo, ne festum Termini mobilitaretur. Numerus autē perfectus est, cuius partes aliquotæ simul aggregatæ, ipsum numerum præcisè perficiunt. Et hac ratione dici potest, quod in Februa-

rium interponitur, cum dies eius in secūdo numero perfecto consistant.

Vtrum autē annus sit Bisextilis, nec ne, sic scitur. Numerus annorum Domini ab eius natiuitate inceptorum per. 4. diuidatur, & si non residuum præsens annus est bisextilis: Si autem residuum siue. 1. siue. 2. siue. 3. ostendit annum post bisextū, Vnde uersus.

Tunc bissextus erit, partes per quattuor æquas
Annos partiri cum poteris Domini.

Notandum est etiam quod nisi bisextus obseruaretur in. 364. annis, contingeret natale Domini in tam longis diebus celebrari, sicut nunc celebratur Annunciatio Domini, quod sic patet: In tot annis, cum quartus sit semper bisextilis, contingunt. 91. dies, qui numerus est quarta pars 364. dierum, sed ex. 91. diebus possunt perfici tres menses, duo scilicet. 30. dierum, & unus 31. dierum. Et isti tres menses sunt quarta pars anni, quæ si esset subtracta, contingeret prædictum inconueniens, uel fortè peius, scilicet, quod natale Domini celebraretur, ubi nunc celebratur festum Ioannis Baptistæ, quod patet consideranti, si duplentur anni.

DE CYCLO SOLARI, ET INVENIENDA LITERA Dominicali.

VIso quid sit concurrens, quid Bisextus, sequitur de Cyclo solari, qui est quasi istorum annorum effectus. Est igitur Cyclus solaris reuolutio temporis, in qua considerantur omnes uariationes, quæ fiunt in anno solari, per concurrentem & bisextum. Et completur ille Cyclus, quando ultra septimanas integras nihil est residuum, de diebus excrescentibus, ultra annum hebdomaticum, qui sunt causa concurrentium, nec de horis excrescentibus singulis annis, ultra dies anni, ex quibus prouenit bisextus, & illud spatium est 28. annorum, quoniam in tanto tempore complentur omnes istæ uariationes, & quodlibet festum per quamlibet feriam uariatur, & bisextus in qualibet feria contingit, & ita in toto Cyclo ex diebus bisextilibus integratur una septimana, sicut patet depingenti Cyclum solarem & tabulam concurrentium.

Cum autem Cyclus sit circulus, & in circulo cõtingat, ubicunq; uolueris, principium aßignare, nõ est mirandum, si Cyclus solaris, secundum diuersos diuersa habeat principia. Discretio igitur Cycli solaris secundum ueritatem & utilitatum considerationem, in his habetur uersibus,

Fons est dans bis agro, Fũdus cibat, aufer edacem.
Augens fert escas, bos aut gens, edacibus glans.

Istorum uersuum singulæ syllabæ singulis annis Cycli solaris per ordinem deseruiunt, prima primo, secunda secundo, & ita deinceps.

Prima igitur utilitas horum uersuum est, ut sciatur litera Dominicalis. Quæ enim litera est inchoatiua syllabæ, Dominicalis erit per totum annum, cui deseruit illa syllaba, nisi bisextus fuerit. Si autem fuerit bisextus, litera illa Dominica-

lis erit per decem menses, sumpto initio à Martio. & litera quæ signatur extra, fuit litera Dominicalis per Ianuarium & Februarium, usque ad locum bisexti.

Secunda utilitas est, ut sciatur, quod habita litera Dominicali, *statim per hunc uersum habetur* Concurrens.

F.E.D.C.B.A G.*concurrentes posuere.*

Q*uoties enim* F.*est litera dominicalis, unitas est* Concurrens, *quoties* E.*binarius, & ita de alijs, obseruato ordine literarum positarum in uersu.*

Tertia utilitas est, ut sciatur, utrum annus sit bisextilis, nec ne. Sumantur igitur in septem digitis duarum manuum, ita quod primus annus Cycli *sit in radice indicis sinistræ manus, secundus in iunctura proxima, tertius in superiori, quartus in summitate indicis, quintus in radice maioris digiti, & ita ascendẽdo, donec compleatur* Cyclus. *Dico igitur quod in septem summitatibus sunt septem anni bisextiles, in radicibus uerò primi anni, post bisextũ & sic deinceps.*

Hoc *etiam scitur per tale* Abecedarium *retrogradum* G.F.E.D.C.B.A. Q*uoties enim in supradictis uersibus transilitur aliqua litera istius* Abecedarij, *tunc est annus bisextilis, & litera per transita, erit litera* Dominicalis, *per duos menses,*

ſicut prædictum eſt. Litera uero prima ſyllabæ ſequentis, ubi factus eſt tranſitus, erit litera Dominicalis per decem menſes. Literæ itaque biſextiles, in ſeptem annis biſextilibus, ex quibus in toto Cyclo una colligitur ſeptimana, in hoc habentur uerſu.

Conſtans eſt genitor, bona donat, fertilis autor.

Cyclus uero ſolaris, ſecundum Dionyſium, non incipit ab eo anno quem nos cum Gerlando conſtituimus principium, ſed à duodecimo illius, ubi F. eſt litera Dominicalis, & unitas concurrens, quemadmodum in primo anno, ſed eſt annus biſextilis, cuius quidem deſcriptio his uerſibus continetur.

Fallitur Eua dolo, cibus Adæ gaudia finit,
Et cum botrus adhuc germinet, Eua dolet.
Chriſtus bella gerit, finitur eo duce bellum,
Ad grauidam fit dux, cuncta beauit Aue.

Eadem enim eſt ars in iſtis, quæ in ſuperioribus, Sed hic per dictiones, ibi per ſyllabas, & habent initium à ſummitate indicis, per annum biſextilem, diſcurrendo per ſummitates & iuncturas digitorum, ut prius. Et prima litera dictionis, Dominicalis erit, ut prius.

Hoc autem artificio ſcire poſſumus, in quoto anno Cycli ſumus, quoad eius ordinationem natu

ralem, & usum Ecclesiæ. Addantur annis domini. 20. nam Vigeno primo Christus natus fuit anno, & tota summa per. 28. annos diuidatur. facta igitur diuisione, si nihil est residuum, sumus in ultimo anno Cycli: si autem est residuum, ostendit nobis in quoto anno Cycli sumus. Sed si in quoto anno Cycli, secũdum Dionysium simus, scire uolueris, annis domini addantur nouem.

Nam decimus solis, Christo nato fuit annus
Errans, in Cyclo fert ut Dionysius Abbas.

Et totum per. 28. diuide, ut prius, & patebit quæsitum.

DE QVATVOR TEMPORIBVS Anni, nempe Vere, AEstate, Autumno & Hyeme, & de Ieiunijs.

Cum autem generalis temporis permutatio præcipuè à Sole fiat, cuius approximatio calefacit, mora uero uicinitatis desiccat, remotio quidem infrigidat, sed mora remotionis humectat, secũdum eius approximationẽ, elongationem, uel mediocrem quoad nos consistentiam, quatuor distinguuntur anni tempora, scilicet Ver, Aestas, Autumnus, & Hyems.

Est enim tempus anni, in quacunque quatuor quadrarum zodiaci, puncto uel solstitiali uel æqui

noctij inchoata, solis peragratio. Ver autem dicitur à uireo uires, quia tunc omnia uirent & florent. Aestas dicitur ab æstu, id est, feruore. Autumnus dicitur à bonorum anni augmentatione, uel ab autumus, quod est idem, quod morbidũ uel tempestuosum. Est enim tempus frigidum & siccum. Hyems dicitur ab ἥμι, quod est dimidium. Vulgus enim diuidit annum in hyemem & æstatem, large appellãs hyemem anni medietatem. Istorum quidẽ quatuor anni temporum qualitatibus, quatuor mũdi regiones, quatuor uenti cardinales, quatuor Elementa, quatuor corporis humores, & quatuor hominis ætates, complexione conuertũtur, prout in subiecta clarescit figura.

	Calida & sicca	Calida & Humida	Frigida & humida.	Frigida & sicca.
Mũdi regio.	Oriens	Meridies	Occidens	Septentrio.
Venti Cardi.	Eurus.	Auster	Zephyrus.	Boreas.
Elementa	Ignis	Aer	Aqua	Terra.
Partes anni.	Aestas	Ver	Hyems	Autumnus.
4. humores	Cholera	Sanguis	Phlegma	Melanchol.
4. ætates.	Iuuentus.	Adolescẽ.	Senium	Senectus.

De naturis autem reliquorum uentorum, iudicabis ex cognatione, quam habẽt cũ uentis cardina

libus, Cognatio autem sequentibus patet uersibus.
Euro Vulturnus, Subsolanusq; sodales,
Aphricus atq; Notus Austro sunt collaterales.
Et Zephyrum, Corus, Fauonius atq; sequuntur.
Circius ac Aquilo Boream stipare feruntur.

Principia uero & terminationes quatuor anni temporum quo ad Ecclesiam, in his habentur uersibus.

Ver Petro detur: Aestas exinde sequetur,
Hanc dabit Vrbanus: Autumnum Symphorianus:
Festum Clementis hyemis caput est orientis.

Secundum Astronomos uero per quatuor quadras zodiaci, ista distinguũtur tẽpora, Vnde uersus,
Zodiaci caput est Aries, & ueris & anni,
Aestatis cancer, autumni pendula libra.
Incipit ex imo pluuialis hyems Capricorno.

Sed in quibus mensibus, & quoto die mensis initium habeant, sic patet.

Martius à medio Ver ducit, Iunius Aestum.
Autumnum September habet, Brumamque December.

Habet autem tam Aestas quàm Autumnus. 91. dies. Hyems uero. 92. propter diem imparitatis, ultra septimanas in fine Decembris aßignatum. Ver quidem habebit. 92. dies, si bisextus fuerit, sin autem non. 91. dies: quemadmodum Aestas & Au

tumnus. In prædictis autem uersibus si non aßignantur cuilibet parti tot dies, quot aßignando iam diximus, hoc ideo contingit, quoniam principia & terminationes prædictarum anni partium, per festa notabiliora, uolunt notificari. Et circa eorum principia non sunt festa magis notabilia. Non igitur fiat uis in hoc; si unus uel duo dies unius partis, computentur cum diebus alterius partis.

In his quatuor temporibus, siue anni partibus sunt duo solstitia, & duo Aequinoctia. Dicitur Solstitium, non quia Sol aliquando stet, sed quia tunc est in maximo accessu ad Zenith capitis nostri, uel iterum in maximo recessu à Zenith capitis nostri. Zenith autem punctus quidam est firmamẽti, capitibus nostris directè suprapositus.

Aequinoctium uerò dicitur, quando dies artificialis nocti adæquatur. In quibus igitur signis contingant solstitia, & æquinoctia, patet in his uersibus,

Hæc duo solstitia faciunt Cancer, Capricornus.
Sed noctes æquant Aries & Libra diebus.

Est itaq; Solstitium hyemale, circa principium & introitum solis in Capricornum, scilicet in medio Decembris. Tunc enim Sol maximè recedit à zenith capitis nostri, siue à nostro habitabili.

Solstitium uerò æstiuale est circa principium Cancri, in medio Iunij. Sol enim tunc maximè accedit ad nostrum zenith, in nostro habitabili. Cum autē sol recedens à primo puncto Capricorni, uenit ad locum medium inter utrumque Solstitiorum, facit æquinoctium circa medium Martij, in principio Arietis. Et quoniā contingit in Vere, dicitur æquinoctium uernale. Sol uero discedens à Cancro uersus Capricornum, ueniet ad locum medium inter utrumque, & tunc facit Aequinoctium. Et quia cōtingit in autumno, dicitur æquinoctium autumnale, in medio Septembris, scilicet circa introitum Solis in Libram.

De certis quidem diebus Solstitiorū & Aequinoctiorum, dubium est apud modernos. Dixerunt enim ueteres, quod Sol intrat nouum signum. 15. Calendas alicuius mensis, unde uersus,

Semper quindenis ponuntur signa Calendis.

Et octauo die post, dixerunt esse Solstitium, uel Aequinoctium. Vnde patet, cum Sol intret Capricornum. 15. Calendas Ianuarij, & octauo die post debet esse Solstitium, erit Solstitium hyemale, in die Natiuitatis Domini, scilicet. 8. Calendas Ianuarij. Similiter cum Sol intrat Cancrum. 15. calēdas Iulij, erit Solstitium æstiuale in die Natiuitatis beati Ioannis Baptistæ. Similiter est de æquinoctijs. Quo-

niam cum Sol intret Arietem.15.calendas Aprilis, erit æquinoctium uernale,ubi notatur Annunciatio Domini,scilicet.8. Calendas Aprilis. Cum Sol iterum intrat Libram.15. calendas Octobris, erit æquinoctium autumnale,in die Conceptionis Ioannis Baptistæ,scilicet.8.calẽdas Octobris.Sed quod solstitium hyemale fuerit in die sexto,tempore Natiuitatis Domini,ante eius ortum æstiuale,sexto die ante Natiuitatem beati Ioannis Baptistæ, ostendi per hoc uidetur,quod cursui Solis, plus temporis quàm debeat,attribuitur.Vnde & retrocedũt Solstitia & æquinoctia, Quantum enim ad ueritatis sensibilitatem, Sol moratur in quolibet signorum per.30.dies,&.10.horas,&.29.minu.&.36. secun.licet.30.minuta minus completè una medietas horæ unius supponãtur,prout in prædictis sensibiliter exprimitur.Vnde una centesima & quinquagesima pars unius horæ,scilicet.24.secunda, in omni superfluè computantur signo.Et cum.12. sint signa,erunt duodecies.24. secũda,ex quibus in unum redactis,pars horæ duodecima conficitur. Sic igitur in.12.annis,hora una integrabitur. Vnde cum dies naturalis ex.24.horis constet, in duodecies.24.annis,hoc est,in. 288. annis,dies unus naturalis superfluere reperietur.

Nunc igitur cum in die.10. Solstitium hyemale

natiuitatem Domini, die natiuitatis cõputato, æstiuale Beati Ioannis Baptistæ, antecedat (quod diuersis lucescit rationibus) & non nisi quater prædictus numerus ab annis Domini subtrahi poßit, relinquitur quod tempore Natiuitatis Domini, & beati Ioannis in sexto die præcesserit Solstitium, & sic nunc est in decimo. Idem etiam respectu Annunciationis Dominicæ, & conceptionis Ioãnis Baptistæ de æquinoctijs inuenitur, Vnde uersus,

Solstitium decimo Christum præit atq; Ioannem.
Nuncia sic matris nox æqua, diémq; Ioannis.

Solstitiorum autem, & æquinoctiorum retrocesßionis error. Calendario ordini restituto, saltem in die uitabitur. Si in postremo temporis istius anno, scilicet. 288. annorum, in fine Februarij dies unus surripiatur, uel decentius diei bisextilis prætermittatur appositio, qui ex diuisione annorum Domini per numerum prædictum cum nihil remanserit, percipietur. Hæc etiam eadem Lunæ primationem per plurima sæculorum spatia itidẽ in die stabiliret, subtractio. Vnde & hic ex huiusmodi diei subtractione annus decurtationis siue ex temporum æquationis iucunditate annus Iubilationis appellari meretur.

NOTANDVM etiam quod in quolibet quatuor anni temporum, est quoddam ieiunium tri-

um dierum. Ieiunium enim celebramus in Vere, ut sicut tunc omnia uirent, ita in nobis uireant uirtutum opera, uel ut in nobis temperetur ille humor, qui aßimilatur ueri, sanguis scilicet, qui est calidus, humidus. Ieiunamus in æstate, ut simus feruentes in charitate, uel ut in nobis temperetur humor ille qui aßimilatur æstati, scilicet Cholera, quæ est calida & sicca. Ieiunamus etiam in Autumno, ut in nobis proueniat fructus bonorum operum, uel ut in nobis temperetur humor ille, qui aßimilatur autumno: Melancholia scilicet, quæ est frigida & sicca. Ieiunamus etiam in Hyeme, ut sicut tunc defluunt folia ab arboribus, & moriuntur herbæ prauæ, ita in nobis moriantur uitia & superfluitates à nobis defluant, uel ut in nobis temperetur humor ille, qui aßimilatur hyemi, scilicet phlegma, quod est frigidum & humidum. Quibus igitur diebus & quando hæc ieiunia celebrari debeant, per hos scitur uersus,

Vult crux, Lucia, Cineres, Charismata dia,
Vt sit in angaria quarta sequens feria.

Quoniam' etiam quorundam Apostolorum uigiliæ, ex primitiuæ Ecclesiæ institutione ieiunium obseruant, ad illarum retinentiam uersus isti aßignantur.

Petrus & Andreas, Paulus cum Simone Iudas,
Vt ieiunemus nos admonet, atque Mathaeus.
Sabbata ieiunes si Solis lux tenet ipsos.

In uiglijs etiam omnium aliorum, nisi solennis patriae consuetudo obuiauerit, Dominus Papa ieiunare confirmauit, praeterquam in uigilia Ioannis Euangelistae, die secunda natiuitatis Domini, & uigilia Philippi & Iacobi pridie Calendas Maij, cũ tunc sit tempus iucunditatis & laetitiae.

Sunt etiam praeter praedicta, sex festa alia in anno canonizata, in quorum uigilijs Ecclesia ieiunium celebrat, quae in his patent uersibus.

Nat. Domini, Penteq; Ioan. Lau. supplico sancto.
Horum uiglia ieiunes, Luceque Marci.

Quoniam Aduentus Domini penes literae dominicalis diuersitatem in anno solari uariatur, ad habendum certum diem Aduentus Domini sciantur isti uersus.

Andreae festo uicinior ordine quouis
Aduentum Domini feria prima notat.
Si cadit in lucem Domini celebratur ibidem.

Haec itaq; de pertinẽtibus ad cursum Solis scire sufficiat computistis.

ALTERA PARS COMPVTI, DE DISTINCTIONE TEMPORIS ratione motus Lunæ.

De illuminationibus Lunæ.

CVm ex motu Lunæ, quemadmodum & Solis, plures Ecclesia consequatur utilitates, de eius motibus, & luminis receptione, & utilitatibus, ex his consequentibus, quanto sensibilius poterit, existimo esse expediendum. Vt igitur innuit Martianus, quamuis Luna sapientum assertione, menstruum lumen habere ostendatur. Quod tamen pleni orbis sit semper in lumine, non est dubium. Nam in parte illa, qua se Soli obijcit, omni hemisphærio collustratur. Vnde cum nobis tricesima nullum lumen ostentet, superius qua Solem aspicit, pleno lumine lucescit, & cum à Sole discedens, eum à latere cœperit intueri, pro parte inferius lumen acquirit, donec deinceps è contrario posita, in tota parte quã terris opponit illuminetur. Circuit enim eius globum undiq; nitor Solis, & medietati quam aspicit, semper lumen indulget.

Huius ergo primi luminis effigies, cornibus circulata μηνοειδὴς dicitur, scilicet cum duobus pun-

ctis, siue. 6. gradibus à sole distans, nobis apparere inceperit. Cum autem à Sole distantis. 90. partibus, orbem eius radius solaris illuminauerit, quasi septima, διχότομος perhibetur. Alijs etiam. 45. partibus iterum adiectis, uelut undecima, ἀμφίκυρτος nominatur. Cum uero. 180. partibus à Sole discesserit, è contrario posita in parte inferiori, nobis opposita, uniuersaliter illuminatur, tanquam quintadecima πανσέληνος dicitur. Postea quidem deficiens, cum prædictis partibus nomina eodem modo recipit commemorata, prout patet in figura.

Coniunctio dicitur etiam νεομηνία, σύνοδος, *Nouilunium, Interlunium, Primatio.*

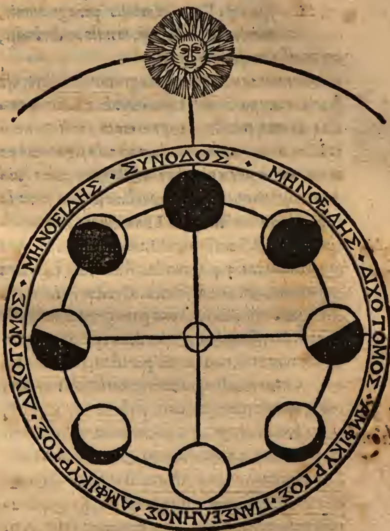
Prima Luna, μηνοειδής, *Corniculans, falcata, nondum semiplena.*

Septima, διχότομος, ἡμίτομος, *semiplena, dimidiata.*

Vndecima, ἀμφίκυρτος. *Gibbosa, Turgida.*

Decimaquinta, πανσέληνος, *Plenilunium, Oppositio.*

FIGVRA DE ILLVMINAtione Lunæ.

Mensium autem Lunarium quatuor sunt species. Est enim mensis peragrationis, mensis apparitionis, mensis medicinalis, & mensis consecutionis.

Primus itaque mensis, peragrationis scilicet, est spacium temporis, quo Luna circuit zodiacũ, exiens ab uno puncto, proprio motu, rediens iterũ in idem, unde ex huiusmodi in circulo signorum reuolutione, annus à pluribus nuncupatur, cuius quidem punctalis perfectio, secundum sensum scire satagentibus, ex motu ipsius Lunæ diuino, commensurari potest. Est autẽ motus Lunæ diurnus. 13. gradus. 10. minuta. 34. secunda. 58. tertia. 33. quarta 30. quinta, & . 30. in sextis. Gradus quidem est. 360. pars circuli. 60. uero pars gradus minutũ. minuti. 60. secundum, & ita deinceps. Si itaq; motus iste tum in se, tum in suis partibus, à toto zodiaco, in sexta redacto, quotiens poterit subtrahatur, exibit mensis peragrationis, scilicet. 27. dierum, & . 7. horarum, & . 43. minutorum. 7. secũdorũ. 15. tertiorum. 36. quartorum, & 55. quintorum. Erit ergo mora Lunæ sub quolibet signo duorum dierum, 6. horarum, 39. minutorum, frequens tamen uniuersorum usus, cum minimum desit. 40.

Lunæ motus in die naturali.

Mensis Peragrationis Lune

id est, bessem, horæ completè supponit, Vnde mensis peragrationis ex.27.diebus, & .8.horis, hac constabit suppositione. Vnde uersus,

Percurrit Cyclum uiginti Luna diebus.
Septenisq; suum, bis quattuor insuper horis.

Luna quidem cum præsit noctibus, dies computationis eius à Solis occasu incipere debet, nobis econtrario diem Solis discernentibus.

Secundus uero mensis dicitur, Apparitionis, constans ex.28.diebus, per.4. hebdomadas uulgariter distributis. Quarum prima est à principio apparitionis Lunæ, usque in diem septimum, & ita deinceps. Vnde quarta hebdomada in.28. die terminatur. Horæ enim combustæ, scilicet, dum Luna sub radijs solaribus moratur, non cõputantur. Cuius immutationis diuersitatem quo ad nos, corporum fluidorum, sicut medullarum, & cerebellorũ natura, & præcipuè motus maris imitatur. Vnde uersus,

Hebdomada prima collabitur æquoris unda.
Aestuat unda maris tanquam feruore secunda,
Tertia cogit aquas minui, uelut igne reducto,
Vltima fundit eas ex aere littore toto.

Et Lucanus,

Luna suis uicibus, Thetyn terrenaq; miscet.

Cum enim luna meridianũ teneat in Austro, si-

ue punctum oppositum, in angusto terræ mare ple num est. Cũ uero in oriente uel in occidente teneat horizontem, complete retractum est.

Mẽsis Medicinalis

Secundum Medicos quidem mensis iste supponitur. 26. dierum, & dimidij, Galeno perhibente. Vnde mensis medicinalis, in utriusque istorum mensium medio æqualiter consistens efficitur, scilicet. 27. dierum, duabus horis exceptis, & in. 4. partitur septimanas, diuidendo eum per minutas.

Mẽsis Consecutionis;

Quartus quidem mensis Consecutionis dicitur, & est spatium temporis, quo Luna accensa à Sole peragrat circulum suum, rediens ad punctum, ubi accensa fuit; sed cum ibi solem non inueniat, quoniam Sol interim fere pertransiuit unum signum; ipsa attingit Solem spatio. 2. dierum, &. 4. horarum. 44. minutorum, trium secundorum, &. 16. tertiorum, & erit iterum in coniunctione cum Sole. Deinde denuo procedens, rursus nasci ac renouari dicitur. Vnde mensis iste continet. 29. dies, & dimidium cum minutorum fractionibus, sicut patet per Alfraganum, in. 1. Differentia, & Ptolemæum in dictione quarta Almagesti, & ex motibus Solis & Lunæ diurnis. Si enim supponatur Sol & Luna in eodem puncto, & sumantur motus utriusque in tempore cõmemorato, inuenietur Sol pertrãsisse circiter signum unum. Et Luna to-

tum zodiacum, & circiter signum unum. Erunt igitur iterum in coniunctione. Vnde iste appellatur Mensis consecutionis. Cuius quatuor à Philosophis distinguuntur ætates, quarum primam, calidam & humidam, secundam, calidam & siccam, tertiam, frigidam & siccam; quartam, frigidam & humidam esse asserunt. Sic igitur patet, quod quælibet Lunatio naturaliter est. 29. dierum, & dimidij, cum prædictis minutorum fractionibus. Sed cum Ecclesia nec menses nec annos, secundum numerum dierum incompletum computet, semper omißis minutijs ad Embolismorum restaurationem, transfert dimidium diem unius Lunationis, ad dimidium diem alterius Lunationis, computans unam lunationem. 30. dierum, aliam. 29. dierum. Hoc tamen impeditur quandoque per bisextum, quandoque per Embolismum, & per Saltum Lunæ, & cum una Lunatio secundum Ecclesiæ computationem sit. 30. dierum alia. 29. lunatio parium dierum attribuitur mensi impari, & è conuerso, Vnde uersus,

Impar luna pari, par fiet in impare mense.

Si autem quæratur quare sic? sciendum quod secundum primam mensium à Iulio institutionem, mensis in impari loco positus, semper fuit plurium dierum, & ratio exigit, ut mensi in numero

dierum maiori maior attribuatur lunatio. Vnde sic adhuc adoleuit usus. Item lunatio dicitur semper illius mensis in quo terminatur. Vnde uersus, In quo completur mensi lunatio detur.

Si autem duæ lunationes terminentur in uno mẽse, altera illarum erit irregularis, scilicet embolismalis, id est, hoc fiet mediante embolismo. Qualiter autem bisextus impediat lunationis alterationem, sic patet. Regula enim est, quod semper in anno bisextili lunatio Februarij est. 30. dierum, in alijs uero annis. 29. dierum, & hoc propter diem unũ excrescentem per bisextum. Vnde in anno bisextili lunationes tres, erunt continuo triginta dierum, scilicet Ianuarij, Februarij, & Martij.

Notandum etiam, quòd quoties lunatio Martij incipit ante locum bisexti, & sit annus bisextilis, uidetur duplex inconueniens contingere, scilicet quod Lunatio Martij sit. 31. dierum, quod est inauditum, & Lunatio Februarij. 29. dierum tantum, quod est contra regulam iam dictam. Ad hoc autẽ soluẽdum nota, quod ubi Lunatio, scilicet Martij, debet pronunciari prima, in tali loco Lunatio Februarij pronunciabitur. 30. & ita numerus, designans primationem Lunationis Martij, intelligatur poni in sequenti loco.

Hoc etiam notatur in quibusdam Calendarijs,

per quendam numerum extrà ſcriptum, à tertio Nonarum Februarij, uſque ad locum biſexti, ita quod.19.ponantur extrà, contra pridie Nonas.8. uero contra Nonas, & ſic deſcendendo uſque ad locum biſexti. Iſtud idem ſimiliter notatur quibuſdam lineis obliquè protractis ab iiſdem locis uſque ad biſextum.

DE AETATE LVNAE INVEnienda & Cyclo Decennouennali.

AD habendam autem ætatem Lunæ ſingulis annis, hoc eſt tempus accenſionis eius à Sole, primò inueniebantur tabulæ à Romanis. Deinde Chaldæi aureum numerum inuenerunt, & Romam miſerunt. Romani igitur numerum illum, propter eius facilitatem & utilitatem, in Calendarijs ſuis aureis literis ſcripſerunt, unde adhuc aureus appellatur numerus. In primo igitur anno Cycli decennouennalis, per totum annum primationes Lunæ, per unitatem notantur, in ſecundo per.2. & ita deinceps. Tranſiens igitur à Decembri in Ianuarium, tranſibit ab unitate in. 2. ponendo binarium ſuper E literam, pridie idus Ianuarij. Similiter uariabitur ordo in cæteris annis, unde cum Cyclus iſte conti-

Aureus numerus.

neat.19.annos, inter numeros prædictos.19. maximus erit.

Ponitur ergo in prima die Ianuarij.3.quoniam ita contingit in tertio anno istius Cycli, quod in primo die Ianuarij semper Luna fuerit prima, licet aliter modo contingat. Ab isto itaque numero formantur alij numeri sequentes, per additionem.8. ita tamen quod si excrescat maior numerus quam 19. reiectis, 19. residuum sumatur. hoc ideo fit, quoniam primationem cuiuslibet anni, sequitur immediatè primatio anni octaui post, & si aliquid deletur in loco proximo scribatur, si uerò nihil, unus punctus uacuus relinquatur.

In aureo autem numero ferè per totum Calendarium minor sequitur maiorem numerum immediatè, uel maior minorem mediatè. Istud tamen habet instantiam in.12.locis in Calendario, ita quod in.6.locis iuxta principia.6.mensium, pari numero signatorum, ut secũdo, quarto &c. reliquæ.6. instantiæ sunt iuxta fines sex mensium continuè sumptorum, habito initio à Iulio, quod totum in his continetur uersibus.

Aureus hac arte numerus formatur apertè,
Prima dies Iani, quæ ianua dicitur anni,
Ternarium retinet, ne posterus ordo uacillet;
Per præcedentem numerum dant octo sequentem.

Si decimum nonum superabis sic numerando,
Tolle decem, paritérque nouem, reliquum retinendo.
Maiori numero debetur tertius ordo,
Si minor assequitur, maiori continuatur.
Per bissena loca non est hæc regula firma,
Tres Februi quarto nonarum continuato,
Quattuor apponas sub Aprilis pridie nonas,
Tot Iunius laterat, ubi nonis quattuor aptat,
Augusti capite tres debes continuare,
Quattuor Octobris lateratim pone Calendis,
In quartis nonis Duodeni deniq; mensis.
Linea tredecimum tenet una, simulq; secundum,
Excipe sex menses, Iulium prius atq; sequentes
His quanuis crescat undenis summa propinquat,
Octo minor numerus sequitur, nec continuatur.
Tali quippe modo describitur Aureus ordo.

Est autem Cyclus decennouennalis. 19. annorum solarium reuolutio, in qua omnis Lunæ primationis diuersitas, ad pristinam reuertitur positionem. Secundum quem procedimus, primationes Lunationum aßignando, & cui deseruit Aureus numerus. Romani autem, quendam alium inuenerunt Cyclum, qui lunaris dicebatur, penes quem lunæ accensionis diem, & horam aßignauerunt, huic scilicet consimilem, in ordine tamen inceptio-

nis differentem. Incipit enim in Calendis Ianuarij, tertio uidelicet anno Cycli decennouennalis, uel secundum alios quarto, qui in nomine tantum illis discrepant. Illum enim quartum, quem alij tertium uocant, considerantes, annum Cycli decennouennalis, secundum lunationem paschalem incipere. Vt cum primus & secundus sint communes, tertius uero Embolismalis, de necessitate oportet primum dicere, quando primatio paschalis per. 19. notatur pridie nonas Aprilis. ab ista enim primatione usq; ad illam, quæ per unitatem currit, est annus communis, & ita deinceps. Posita igitur unitate in Calendis Ianuarij, deinde facta formatione ad modum aurei numeri, per additionem. 8. formari habet uterque Cyclus. Itaque à Ianuario incipit. Nos autem magis Chaldæos & Eusebium Episcopum imitamur, qui à Lunatione Paschali, ut dictum est, incipit. Si autem scire uolueris in quoto anno Cycli decennouennalis simus, annis Domini ab eius Natiuitate inceptis adde unitatem, & totum diuide per. 19. & si nihil fuerit residuum, sumus in ultimo. Si uerò aliquid residuum quicquid fuerit, ostendit nobis in quoto anno Cycli sumus. Sed si in quoto anno Cycli lunaris simus scire uolueris, ab annis Domini subtrahe. 2. uel adde. 17. & diuide ut prius.

Ne uulgarem incurramus dubitationem, causam ignorantes, cum realiter luna fuerit quarta secundum Ecclesiam, quare prima pronunciatur. Sciendum quod Ecclesia supponit spatium.19.annorũ Solarium, & Cyclum decennouennalem penitus coæquari, scilicet in.19. annis solaribus, secundum Ptolemæum in tertia dictione Almagesti, sunt.6939.dies, &.18.horæ, licet nimis prodigè fiat computatio.

In Cyclo uero decennouennali, sicut ab eodem in quarta dictione eiusdem habemus, sunt totidem dies, &.16. horæ, & ferè.2. tertiæ horæ unius. Vnde in quolibet Cyclo, secundum istam suppositionem, recedit media coniunctio siue primatio à nostra computatione, per unam horam, & tertiã horæ unius. Sed Gamaliel secundum Iudæos qui Pauli Apostoli erat magister, secundum uero nos Eusebius Cæsariensis Episcopus, & Hieronymus in initio Cycli illius, in quo dominus incarnatus fuit considerauerunt Lunam fuisse primam.10. Calendas Aprilis, & quod ad idem redit.10. Calendas Februarij, unde ibi unitas pro aureo numero ponitur. Sed ab incarnatione Domini elapsi sunt.1232. anni, à quo numero si Cyclus decẽnouennalis quoties poterit, subtrahatur, patebit quod in.65. horis, & totidem tertijs, à ueritate nunc extenditur

nostra computatio, quibus in dies redactis, habemus. 3. dies & 14. horas. Vnde per tres dies & dimidium, receßit media coniunctio à loco primæ impositionis. Nunc igitur Luna dicitur prima, ubi deberet dici tertia, uel potius quarta, ut aureus numerus totaliter per. 3. dies anticipetur: & unitas, quæ notatur super B. 10. Calendas Februarij, scribatur super F. 13. Calendas eiusdem, & sic de alijs omnibus, eodem ordine qui nunc est, obseruato. Sed quia in Concilio generali aliquid de Calẽdario trãsmutare prohibitum est, oportet modernos adhuc sustinere huiusmodi errores.

DE ANNIS LVNARIBVS, & primo de Anno communi.

Annorum autem Lunarium, duo sunt genera, Alius enim est communis, & alius Embolismalis.

Communis autem est spatium. 12. lunationum, in anno solari uicißim transeuntium. Et dicitur cõmunis, quoniam. 12. habet lunationes, siue menses Lunares. Sicut annus Solaris. 12. habet menses Solares, uel quia duo anni communes ferè semper simul eueniunt, sicut patebit in aßignatione Embolismorum. Habet autem iste annus. 354. dies, &

quintam & sextam unius diei, ut à Ptolemæo & Alfragano perhibetur. Quod etiam ostendi poterit, cum habeat. 6. lunationes. 30. dierum, & alias sex. 29. dierum, cum minutorum computatione. Vnde patet, quòd annus Solaris excedit hunc annum communem in undecim diebus omißis minutijs. Si igitur illi duo anni simul incipiant, prius terminabitur annus iste communis, per undecim dies, quàm annus solaris, sicut patet, quando sumus in tertio anni Cycli decennouennalis. Quare si Luna fuerit prima in Calendis Ianuarij, eodem die anno reuoluto, erit duodecima, propter excrementum illorum undecim dierum. Consimilis erit uariatio in Calendis cuiuslibet mensis, & in singulis diebus anni. Vnde propter hoc rectificandum, inuenerunt computistæ duos numeros, scilicet Epactā & Regularem lunarem, per quorum coniunctionem adinuicem, patebit ætas lunæ in Calendis mensium. Ad habendum autem cuius ætatis sit luna, in singulis diebus anni, ex isto excessū undecim dierū de ætate lunæ, respectu temporis præteriti, & futuri, duæ dantur regulæ.

Si ergo supponatur hodie alicuius certæ ætatis, & uelis scire in anno futuro, hoc eodem die, quotæ ætatis erit, ætati lunæ, quam modo habet, adde. 11. & tantæ ætatis erit luna in anno futuro, eodem

die. Illi iterum ætati Lunæ, adde. 11. *& habebis eius ætatem in anno tertio eodem die, & sic in infinitum. Hoc tamen prænotato, quod si excresceret maior numerus quàm.* 30. *reiectis.* 30. *residuum pro ætate lunæ ponatur.*

Si autem scire uelis, cuius ætatis fuerit Luna, hoc eodem die, in anno præterito, tertio uel quarto, ætati lunæ, quam modo habet, adde. 19. *& habebis ætatem eius in anno præterito, & sic deinceps. Hoc etiam ut prius notato, quod si excrescat maior numerus quàm.* 30. *reiectis.* 30. *residuum pro ætate lunæ ponatur. Vnde uersus,*

Quinq; dies & sex, ponas pro luce futura.
Et pro præterita, quinq; bis atq; nouem.

Licet in uno die quandoq; fallat, quod uniuersalius est, pro regula instituatur.

De Anno Embolismali.

ἐμβολισμὸς intercalatio. ἐμβόλιμος intercalaris, interiectitius, ab ἐμβάλλω, iniicio, insero.

A*nnus autem Embolismalis est spatium.* 13. *lunationum, constans ex.* 384. *diebus. Vnde excedit lunarem communem in.* 30. *diebus, annum uero solarem in.* 19. *diebus. Et dicitur Embolismalis ab Embolismo, sicut bisex*

tilis à bisexto. Quare uidendum est quid sit Embolismus, & unde oriatur, & ubi in Calendario interponatur.

Est autem Embolismus lunatio. 30. dierum nulli mensi attributa. non enim alicuius mensis lunatio principalis dici meretur. Cũ ex reliquijs aliarum mendicando perficiatur. Dicitur autem Embolismus ab ἔμβολος, quod est, excrementum. Sunt enim in Cyclo decennouennali. 235. Lunationes, sed tantum. 228. menses Solares. Vnde si singulis mensibus singulæ attribuantur Lunationes, supererunt septem irregulares, quæ Embolismi dicuntur, ad quorum completionem, ut quilibet secundũ sui proprietatem sit. 30. dierum, lunationum totius Cycli necessaria est aggregatio fractionum. In Cyclo igitur decennouennali, lunationes sunt. 235: quod sic patet. In. 12. annis communibus sunt. 144. lunationes, in. 7. Embolismalibus sunt. 91. lunationes, quæ superioribus additæ, faciunt 235. lunationes, de quarum qualibet ad præsens omittantur. 44, minuta. 3. secunda, &. 16. tertia, & de numero illarum lunationum excipiantur septem, ad opus. 7. Embolismorum, & reseruentur. illæsæ. De residuis autem scilicet. 228. fac semper unam. 30. dierum, & aliam. 29. dierum, nisi quod in anno bisextili lunatio Februarij semper erit. 30.

dierum, quantoq; parcius fiat computatio in Cyclo, sunt quatuor bisexti. Ad completionem igitur quatuor lunationum Februarij, in quatuor annis bisextilibus Cycli, oportet mendicare. 4. dies integros. Similiter & ad. 7. Embolismos perficiendos, exiguntur septem dimidij dies. Resume igitur singularum lunationum totius Cycli decennouennalis fractiones, & multiplicentur per summam lunationum, & habebis. 7. dies &. 5. horas. Dentur igitur quatuor dies ex his integri. 4. lunationibus Februarij, in. 4. annis bisextilibus, & de tribus residuis, perfice sex Embolismos; ut sit quilibet. 30. dierum. Vnde non relinquitur, quod detur septimo Embolismo, ad sui completionem, nisi quinq; horæ. Sed cum ad similitudinem aliorum debeat esse. 30. dierum, à lunatione Iulij in ultimo anno Cycli decennouennalis, quantum ei sufficit mutuetur, scilicet. 7. horas, computatur tamen lunatio Iulij: 29. dierum. Vnde iste dies quoad maiorem sui partem, sic subtractus à lunatiõe Iulij, dicitur Saltus Lunæ, de quo patebit inferius.

Quotus autem annus Cycli decennouennalis, secũdum Lunæ primationis anticipationem, apud Chaldæos & Eusebium, sit Embolismalis, patet per hunc uersum,

Christus factus homo leuat omnia reddita throno

In hoc uersu sunt septem dictiones, septem Embolismis deseruiẽtes. Prima primo, & sic deinceps. Vide igitur quota sit litera primæ dictionis in Alphabeto, & in tali anno Cycli decennouennalis interponitur Embolismus, cui deseruit illa dictio. Idem etiam facilius scitur per hos uersus,

Tertius & sextus, octauus & undecimalis.
Et quartus decimus, deca septimus, & decanonus.

Ad sciendum etiam quoto mense, & quoto die eiusdem mensis interponi debeat Embolismus, sciatur iste uersus,

Mobilis ibo cifris ace liber habe coæuum.

Men	12	9	3	1	11	8	3
sis	M	I	C	A	L	H	C
Di-	2	2	6	3	2	2	5
es.	B	B	F	C	B	B	E

In hoc uersu sunt septem dictiones. 7. Embolismis seruientes, prima, primo, & sic deinceps. Vide itaq; quota sit litera prima alicuius dictionis in Alphabeto, & in tali mẽse interponitur Embolismus, cuius dictionem sumpsisti. uide etiam quota sit in Alphabeto litera prima, secundæ syllabæ eiusdem dictionis in Alphabeto. Et in tali die eiusdem mensis, est sedes Embolismi.

Notandum autem quod multiplex error contingit in Calendario per Embolismum, quoniam error uicissitudinis, error terminationis, error uaria-

tionis, & error Epactarum. Error uicißitudinis est, quoniam simul sunt plures lunationes. 30. dierum. Error terminationis est, quando lunationes terminantur extra suos menses. Error uariationis est, quando mensis positus impari loco imparem habet lunationem, uel econuerso. Error Epactarũ eo fit, cum mentiuntur Epactæ & regularis.

Primus igitur Embolismus incipit secundo die Decembris, & terminatur ultimo die eiusdem & contingit error uicißitudinis. Lunatio enim Embolismalis, & lunatio Ianuarij, simul sunt. 30. dierũ. Et si bisextus fuerit. 4. lunationes erunt simul. 30. dierum, scilicet lunatio Embolismalis, Ianuarij, Februarij, & Martij. Embolismus iste aßignatur in tertio anno Cycli decennouennalis, quemadmodũ secundum inceptionem lunationis Aprilis prædictum est.

Secundus Embolismus incipit secundo die Septembris, & terminatur die prima Octobris, & contingit error uicißitudinis, quoniam lunatio Septembris, & Embolismalis, simul sunt. 30. dierũ, & aßignatur in sexto anno Cycli decennouennalis, eadem die, qua prius, ratione repetita.

Tertius Embolismus incipit sexto die Martij, & terminatur quarto die Aprilis, & contingit error uicißitudinis, quia lunatio Martij & Emboli-

ſmalis,ſimul ſunt.30.dierum.Et ſi biſextus fuerit.4.ſcilicet Ianuarij,Februarij,Martij,& Emboliſmalis,ſimul erunt trigınta dierum.

Contingıt etiam error terminationis, quando lunatio Aprılis terminatur. 3. die Maij. Lunatio Maij,ſecunda die Iunij. Lunatio Iunij, prima die Iulij.Eo etiam anno mentiuntur Epacta,& regularis in principio ſcilicet Maij & Iunij, ut inferius patebit.

Quartus Emboliſmus incipit tertio die Ianuarij,& terminatur prima die Februarij, & contingıt error uiciſsitudinis. Lunatio enim Ianuarij & Emboliſmalis ſimul ſunt.30.dierum,& ſi biſextus fuerit.4.ſcilicet lunatio Ianuarij, Emboliſmalis, Februarij & Martij.Contingıt etiam error terminationis:quia lunatio Februarij terminatur ſecũda die Martij. Lunatio Martij, prima die Aprilis. Præterea tunc mentiuntur Epacta & regularis in principio Martij,niſi ſit biſextus.

Quintus Emboliſmus incipit ſecundo die Nouembris,& terminatur prima die Decembris, & cõtingıt error uiciſsitudinis:quia lunatio Nouembris & Emboliſmalis ſimul ſunt.30.dierum.Et notandum quod Emboliſmus iſte eſt cauſa, quare in ſecundo die Decembris in una linea ponantur duo numeri,ſcilicet.13.&.2.Si enim.13.poneretur in

primo die, duplex contingeret inconueniẽs, scilicet, quod Embolismus præcedens tantum esset. 29. dierum, & lunatio Decembris. 30. dierum, cuius contrarium semper contingit. Embolismus autem iste intercipitur in decimoquarto Cycli decennouennalis anno, ratione prædicta.

Sextus Embolismus incipit secunda die Augusti & terminatur ultima die eiusdem, & contingit error uicissitudinis, quoniam lunatio Embolismalis & Septembris, simul sunt. 30. dierum. Est autẽ Embolismus iste in. 17. anno Cycli decẽnouẽnalis, prout patet in præcedentibus.

Septimus Embolismus incipit. 5. die Martij, & terminatur tertia die, scilicet Aprilis, & contingit error uicissitudinis. Lunatio enim Martij & Embolismi sunt simul. 30. dierũ. & si bisextus fuerit. 4. lunationes simul euenient. 30. dierum, scilicet Ianuarij, Februarij, Martij, & Embolismi. Contingit etiam error terminationis, quoniam lunatio Aprilis terminatur. 2. die Maij, & lunatio Maij prima die Iunij. Mentiuntur etiam Epacta & regularis in principio Maij, & Augusti. Iste Embolismus intercipitur in. 19. anno Cycli decẽnouennalis, prout patet in præcedentibus. Intercalentur itaq; in locis prædictis Calendarij septem Embolismi, ut alijs, quantominus poterit derogetur lunationibus. Si

enim alibi ponerentur plures, mentirentur Epactæ & regularis, & plures contingerent errores. Sed de malis duobus minus malum est eligendum, dum alterum urget, Vnde uersus,

Si tibi concurrant duo turpia, dilige neutrum,
Sed quod turpe minus elige, Beda docet.

DE AETATE LVNAE ALIter inuenienda.

AD habendum autem artificialiter, & sine inspectione Calendarij, quotæ ætatis sit Luna in Calendis mensium, & per cõsequens, in quolibet die anni, inuenti sunt duo numeri, Epacta scilicet & regularis lunaris.

EST IGITVR EPACTA numerus. 30 non excedens, proueniens ex superabundantia anni Solaris, ad annum lunarem communem. Trignta non excedens dicitur; quia cum officium Epactæ sit ostendere ætatem lunæ, nulla autem ætas lunæ est maior quàm. 30. dierũ, nec Epacta maior debet esse. Proueniens ex superabundantia &c. dicitur, quoniam Epacta prouenit excremento dierum, in quibus annus Solaris excedit annum Lunarem communem.

Primus igitur annus Cycli decẽnouennalis Epa

ctam non habet, cum non praecedat annus, ex cuius inaequalitate Epactam haberet, uel hac ratione, cũ ultimus annus Cycli sit quasi proximus ante primum, & ille habeat. 18. pro Epacta, & in eodem anno excrescant. 11. dies ex annorum inaequalitate adinuicem, & unus ex Saltu, erũt in uniuerso. 30. Sed triginta sunt quasi nulla Epacta, quia. 30. adiuncta cum regulari debent deleri, ad ostendendum aetatem lunae. Secundus autem. 11. habet pro Epacta. Tertius. 22. Quartus. 3. Quia abijciuntur. 30. & ita formetur Epacta deinceps, per additionem. 11. Idem scitur per hos uersus,

Quae tenet undenas Aprilis luna Calendas,
Epactae numerum monstrat per quemlibet annum.

Vide quota sit luna undecimo Calendas Aprilis, & talis numerus erit Epacta illius anni. Sed si ex abrupto alicuius anni quaeratnr Epacta, per hunc inuenietur uersum,

Deme unũ, post adde nouem, post undeuiginti.

Ponatur enim primus annus Cycli decennouennalis, in radice pollicis, secundus in media iunctura. Tertius in summitate. Quartus iterum in radice, & ita circulariter cõputes annos Cycli, donec occurrat annus de quo quaeritur Epacta. Et si sistat in radice, subtrahatur unitas. Si in media iunctura, adde 9. Si in summitate adde. 19. & habebitur Epacta

anni quæsiti.Dicitur autem Epacta ab ἐπὶ,quod est supra,& aucta propter illud excrementum.11 dierum superius dictum.Vel ab ἐπὶ, quod est supra,& adiecta, ipsa enim super adiecta regulari in Calendis mensiũ, ætatẽ lunæ ostendit. (Epactæ ab ἐπάγειν,quod est intercalare seu addere.)

REGVLARIS Lunaris est numerus. 30. non excedens qui adiunctus cum Epacta, ætatem Lunæ in Calendis mensium manifestat, triginta nõ excedens,expone ut prius de Epacta.Sed istud mẽbrum,qui adiunctus &c.ostendit tam officium epactæ,quàm regularis.

Origo autem regularium est,ex.5.diebus remanentibus ultra dies anni,singulis mensibus per. 30. distributos.Vnde September.5.habet pro regulari.Vel quoniam quilibet mensis tot habet pro regulari,quota Luna fuit in Calendis eius in principio compositionis Calendarij, & semper habebit. Vnde ad hoc sciendum,supponatur quod simus in primo anno Cycli decennouennalis,& patet propositum in Februario,& in.6.mensibus ipsum sequentibus.In primo enim anno Cycli decennouennalis est aureus numerus unitas, decimo die ante Calendas Februarij,& sic luna est decima in Calẽdis eius. Vnde, 10. habet pro regulari. Similiter considera unitatem aureum numerum ante Calen-

das aliorum sex mensium sequentium, & patebit regularis. Sed de Septembri, & .4. mensibus illum sequentibus, supponatur. 19. annus Cycli decennouennalis, quia ille fuit quasi proximus ante primum, & secundum hoc September habet, 5. pro regulari.

Si uelis igitur alios regulares formare artificialiter, uno supposito, sume numerum dierum Septembris & adde eius regularem, & à totali numero subtrahatur lunatio eiusdem mensis, & residuum erit regularis mensis sequentis, & ita deinceps. Vnde uersus,

Quinque Sep. Oc. dantur No. De. Septem ter tria Ia. Mar.
Feb. A. decem sumant, post unum cuilibet addas.

Habitis igitur Epacta & regulari, si scire uelis ætatem lunæ in Calendis alicuius mensis, iungantur simul Epacta anni, & regularis lunaris mensis illius, & si ex illa coniunctione resultent. 30. uel minor numerus, talis ætatis erit Luna in Calendis mensis illius, cuius regularem sumpsisti. Si maior, reijce. 30. & residuum ostendet ætatem Lunæ. Vnde uersus,

Dant Lunam mensis Epacta cum regulari,
Plus retinens, cum plus fuerit, triginta relinques.

Ad ætatem etiam Lunæ in Calendis mensium

habitam, addatur numerus dierum mensis præteri torum, uno die subtracto, ne bis primus computetur, & in die præsenti ætas Lunæ habebitur. Sed si summam lunationis mensis excesserit, residuo retẽto, ipsa abijciatur. Si autem qua hora Luna à Sole accendatur scire uolueris, annum quotus fuerit Cycli lunaris, per. 4. multiplica, & his dies anni præteritos, à Calendis Ianuarij, usque in diem de quo quæritur, aggrega, quibus in unum redactis, per quinque diuide, & scies ea hora Lunam accendi, cui. 5. defuerit, & in toto ipsius horæ puncto, quot cuiuis cæterarum superfuerint horarum. Si uero numeri aggregatio. 60. excesserit, reiectis. 60. de residuo fac ut prius, quod si nihil superfuerit, in ultimo puncto horæ. 12. Luna accenditur. Si igitur istorum asserit sentẽtia, Lunam semper quo ad nos in nostro accendi hemisphærio, quod etiam autoritate Ptolemæi in Atarbe primo dicentis confirmatur. Luna quidem occidentem de iure uendicat, cum à Solis conuentu discedens, ibidem semper nouam lucem representet, & primus eius incipiat ascensus. Luna autem singulis diebus incremento. 4. punctis remouetur à Sole, in decremento Soli admouetur. Vnde si scire uolueris, in quo signo sit Luna, & quantum à Sole distans, ætatem eius per 4. multiplica, & per. 10. partire, & quot fuerint

denarij, per tot signa distat à Sole Luna, & quot remanserint unitates per tot puncta in signo subsequenti pertransiuit. Signum autem intelligo signi quantitatem. Vt si Luna coierit cum Sole in. 5. gradu Arietis, eadem cum fuerit quinta, erit in decimo gradu Geminorum. Luna enim. 13. partes peragente. Sol unam complet. Vt omißis utrobique minutijs, sensibile pro exemplo ponatur.

Si uerò per quot horas Luna de nocte luceat scire uolueris, cum in cremento fuerit, ætatem eius per quatuor multiplicabis, in decremento residuum ætatis eius, quanto minus fuerit à trignta, & per quinque partire, quot igitur fuerint quinarij, per tot horas lucebit, & quot unitates, per tot pũcta. Vnumquodq; enim signum. 10. habet puncta, hoc est, horas duas, ut quinque puncta horam unam cõstituant, in lunari computatione, & punctus quilibet. 3. continet signi gradus.

Incipiunt autem Epacta & regularis lunaris à Septembri, & Epacta est numerus uariabilis. Regularis uerò numerus inuariabilis. Si autem uelis scire in quoto anno Cycli Epactarum simus, utendum est eodem artificio, quo utebamur ad sciendum in quoto anno Cycli decennouennalis essemus, addendo annis Domini unitatem &c. Iste enim Cyclus non differt ab illo, nisi quod prius

incipit spatio. 4. mensium, scilicet à Septembri, ille uero à Ianuario.

Mentiuntur autem Epacta & regularis lunaris in toto Cyclo decennouennali quinquies, quoniã bis in octauo anno. Vnde uersus,

Fallitur octauo cum Maio Iulius anno.

Dicunt enim Epacta & regularis in octauo anno Lunam esse. 28. dierum in Calendis Maij, cũ tamen reuera sit. 27. dierum. Dicunt etiam in eodẽ anno lunam esse. 30. in Calendis Iulij, cum sit. 29. dierum. Et semel iterum in undecimo. Vnde uersus,

Ni sit bisextus fallit Martem à deca primus.

Dicunt enim Epacta & regularis in undecimo anno Cycli Lunam esse. 29. dierum in Calendis Martij, cum sit. 28. dierum tantum, cum tamen sit 28. dierum. Sed si bisextus fuerit. 2. dies computantur super sexto Calendas Martij. Vnde tunc nõ fallit bis etiam in ultimo. Vnde uersus,

Vltimus Augustum fallit, fallit quoq; Maium.

Dicunt enim Epacta & regularis in ultimo anno Cycli, quod in Calendis Maij Luna sit. 29. dierum, cum reuera sit. 28. dierum, & dicunt etiam in eodem anno Lunam esse. 2. dierum in Calendis Augusti, cum in ueritate sit. 3. dierum, quod propter Saltum Lunæ contingit, quoniam Lunatio Augusti prius incipit uno die, quàm deberet, si nõ

Saltus Lune

esset Saltus Lunæ.

Est autem Saltus Lunæ subtractio unius diei à lunatiõe Iulij in ultimo anno Cycli decẽnouẽnalis, & nisi fieret talis subtractio, post unũ Cyclũ peractum, luna diceretur prima, quando esset secunda. Similiter post. 15. Cyclos peractos. Luna diceretur prima, quando esset. 15. Ecclesia enim supponit. 19. annos solares ex toto adæquari totidem lunaribus. Sunt autẽ in. 19. annis solaribus. 6939. dies, & . 18. horæ. Hæc autem quantitas, secundum Ecclesiam, est eadem in totidem lunaribus. Sed Ecclesia menses & annos & Cyclum secundum dies integros computans, non expectat terminationem. 18. horarum in fine Cycli. Imò semper in sequentis diei principio Cyclum inchoantis, computatur luna prima. 10. Calendas Februarij, cum tamen in rei ueritate, deberemus expectare finem. 18. horarum, antequam pronunciaretur luna prima. Vnde hæc ætatis Lunæ anticipatio, quæ ex re nomen habet, dicitur Saltus Lunæ.

Sed ne uideamur ex tanto saltu in singulis Cyclis inconueniens incurrere, ut Luna. 25. prima dicatur, attende quam subtiliter in. 4. Cyclis omnia ad concordiam reducuntur. Sunt igitur in quolibet Cyclo secundum ueritatem. 5. bisexti præterquam in illo, cuius quartus annus est bisextilis.

Sed de. 4 .cuiuslibet Cycli in capitulo Embolismorum satisfactum est. Vnde de quinto in tribus Cyclis restat aßignatio.

Cyclus igitur cuius quartus annus est bisextilis differendi causa primus uocetur, & esto, quod in principio illius Cycli fuerit luna prima, quo cõpleto in sequentis diei principio, ut dictuum est, Luna prima computatur, cum tamen deberemus, expectare. 18. horarũ finem. Vnde quo ad motus intensionem Saltum facimus, quasi luna motum suum intenderet saltando. Fingimus enim eam cum Sole coniungi, & esse primam in Cyclo sequenti, eadem ratione aliarum. 18. horarum Saltum facimus, & ita habemus. 36. horas, hoc est, diem unum & dimidium. dies integer per bisextũ intercaletur in lunatione Februarij, pro quinto bisexto secundi Cycli. Dimidius autem dies reseruetur tertio Cyclo, ex cuius Saltu, ratione dicta, resultant. 18. horæ, unde cum residuo superiori habemus unum diem integrum, & sex horas. Dies integer intercaletur in lunatione Februarij, pro quinto bisexto tertij Cycli, ratione aßignata. In quarto similiter Cyclo, habemus ex Saltu eius. 18 horas, quibus aggregatis, ad sex superius relictas, erit dies unus integer, qui interponatur Februario pro quinto bisexto quarti Cycli ut dictum est, &

nihil remanebit. Vnde in sequentis Cycli principio Luna & est, & dicitur prima. Similiter faciendum est in. 4. Cyclis sequentibus & deinceps. Sic igitur in quatuor Cyclis omnia ad concordiam reducuntur. Vnde istud temporis spatium Cyclus Cyclorum appellatur.

In cuius autem quoto Cyclo simus, sic scitur. Numerus annorum Cycli decennouennalis, à bisextili proximo quouis ordine, usque in finem eiusdem per. 4. diuidatur, & si remanserit ternarius, sumus in primo Cycli. Si binarius, in secundo; si unitas, sumus in tertio, si autem nihil, sumus in ultimo.

DE FESTIS MOBILIBVS.

Festa autem mobilia cum ex lunationis discretione habeantur, ordinis ratione consequenter de eis est pertractandum. Est igitur Festum mobile, quod penes ascensum uel descensum lunationis celebratur, nullum sibi locum in Calendario habens assignatum. Sunt quidem. 5. festa mobilia, scilicet, Septuagesima, quadragesima, & Pascha, Rogationes & Pentecoste.

Dicitur autem Septuagesima, à. 70. quasi con

tinens.70.dies.Incipit enim à Dominica quà cadit Alleluia, & extẽditur usque ad diem Dominicum in Albis. Quidam tamen supponunt eam in Pascha terminari, dicentes tempus à denario in quo terminatur, de iure nominari. Illud autem tempus recolit Ecclesia ad memoriam.70.annorum, in quibus filij Israel erant sub seruitute Babylonica.

Quadragesima similiter dicitur à.40.continet enim. 40. dies. Et illud tempus recolit Ecclesia, quoniam Moyses tot diebus ieiunauit, cum acciperet legem Domini: Elias etiam tot dies ieiunauit, & raptus est in cœlum, uel in locum Dei secretum. Christus etiam tot diebus ieiunauit, & diaboli uicit tentationes. Et quia omnis Christi actio nostra est instructio, ergo & nos tot diebus ieiunare debemus. Sicut enim res nostras decimamus, ita nos & uitam nostram decimare debemus Deo. Sed.36. dies & dimidius, sunt decima pars anni. Quoniam autem nibil est à media die ieiunium inchoare, ad mundificationem corporum ex ingurgitatione.4. dies cinerum superadduntur alijs.

Pascha, Φάσις, transitus, idem sonant, sed à diuersis linguis imponuntur. Pascha enim Hebraicè Φάσις græcè, transitus latinè dicitur, quoniam tũ de non esse ad esse factus est rerum transitus, atque

Angeli exterminatoris in ueteri lege in Aegypto, necnon & Christi de mortalitate ad immortalitatem, nostram figurantis transitionem de uitijs ad uirtutes, & de hac uita ad æternam.

Dies autem Dominicus præcedens ieiunia rogationum, Rogationes appellatur, tunc enim non solum contra lupos corporales, quemadmodum iamdudum in Gallia, sed & contra spirituales, ieiunia, processiones, & orationes continuare nos rogat Ecclesia.

Pentecoste dicitur à pente, quod est quinq; & Coste, quod est decem, quasi continens quinquies decem dies, sunt enim. 50. dies inter Pascha & Pentecosten utroque die incluso, & illud tempus recolit Ecclesia, quoniam in monte ardenti Lex Moysi tunc data est, & dona Spiritus Sancti Apostolis. (πεντηκοστή quinquagesimam sonat latinè.

Ad hæc autem festa scienda, quædam genera numerorum inueniuntur, ut inferius patebit, & dies ante festum, ubi huiusmodi numeri terminantur, Termini appellantur. Terminus enim dies est Clauem finiens, festum mobile futurum in die dominica proxima annuatim designans. Est itaque regula in computo, quod terminus & festum nunquam simul sunt. Vnde uersus,

Terminus & festum nunquam celebrantur ibidem
Lux teneat Domini post terminum proxima festum.

Et hoc, ne uideamur Iudæos imitari, qui simul ponunt terminum & festum, uel quia terminus Paschæ semper est. 14. die lunationis Aprilis; & Pascha magis accedens ad terminum, est quintodecimo die eiusdem lunationis. Quare non poterunt simul esse terminus & festum. Ratio autem quare festa mobilia non habent certa loca in Calendario, hæc est. Pascha (quemadmodum cætera festa mobilia) semper debet celebrari die Dominico. Sed cum una & eadem litera in Calendario nō semper denotet diem Dominicum, non potuit Pascha nec cætera festa mobilia habere certum locum in Calendario. Quidam etiam dicunt quod Dominus passus est. 10. Calendas Aprilis, ibi enim fecit Adam, sicut dicit Theophilus Alexandriæ Episcopus, & sui consentanei. Vnde dicunt quod eodem die uoluit pati pro primo homine & suo genere redimendo, quo die ipsum formauit.

Alij uero sicut Hieronymus & sui sequaces, dicunt quod. 8. Calendas Aprilis passus est Dominus. Ibi enim sumpsit carnem de beata uirgine, unde dicunt quod eodem die, quo carnem assumpsit, passus est. Præceptum etiam erat in ueteri te-

stamento, agnum Paschalem post quartumdecimũ diem lunationis Aprilis immolari ad uesperã, hoc est in principio. 15. diei eiusdem lunationis.

Ita Christus qui uerus agnus est, & per illum agnum typicum figuratus, passus est in plenilunio, ut sicut eo tempore lumen nocti attribuitur copiosius, ita per passionem eius humanæ naturæ gratia redemptionis plenius exhibeatur. Cum ergo Lunationes Aprilis, quandoque sint prius, quandoque posterius, non potuit Pascha in certo loco assignari. Est autem infimum Pascha. 11. Calendas Aprilis, quod sic patet. Infima lunatio Aprilis incipit. 8. idus Martij, ubi. 16. pro aureo numero assignantur, lunationes quidem duæ in proximo præcedentes sunt Embolismales, duæ uero reliquæ illas præcedentes, sunt lunationes Martij, licet posterior illarum duarum terminetur prima die Aprilis, quod contingit per quartum Embolismum. Si igitur à prima lunatione Aprilis, à iam dicta computentur. 14. dies, primus terminus paschalis erit. 11. Calendas Aprilis, & bene potest contingere, mediante uariatione literarum Dominicalium, quod Pascha celebretur in crastino illius termini, hoc est undecimo Calendas Aprilis. Vnde ibi solet notari primum, siue infimum Pascha. Ex dictis patet, quod bene da-

tur hæc regula.

Post Martis nonas ubi sit noua Luna require.
Bis septem completo dies ut Pascha sequatur.

Omnes enim lunationes Aprilis incipiunt post nonas Martij. Quod autem ultimum Pascha celebretur. 7. Calendas Maij, sic patet. Nam ultima lunatio Aprilis, signatur contra Nonas ipsius, ubi aureus numerus est. 8. quamuis illa terminetur tertia die Maij, sicut sua præcedens, secũda die Maij, quod contingit propter tertium & ultimum Embolismum. Si igitur ab ultima lunatione Aprilis iam dicta computentur. 14. dies, erit ultimus terminus Paschæ. 14. Calendas Maij, & potest cõtingere mediante uariatione literarum Dominicalium, quod ille terminus sit dies Dominicus, unde dies Paschæ celebrabitur in sequenti Dominico, hoc est. 7. Calendas Maij. Ex his patet, quod in illis. 35. diebus, qui sunt inter. 11. Calẽdas Aprilis, & . 7. Calendas Maij, siue prius siue posterius semper habet Pascha celebrari, ita quod in anno communi descendat terminus Paschæ per. 11. dies, In anno Embolismali ascendat per. 19. dies. Vnde uersus.

Pascha nec undenas Aprileis ante Calendas.
Nec post septenas Maij ualet esse Calendas.
Embolis ascendens Canonis de lucibus anno.

Communi recedit undenis terminus eius.

Magnus autem Cyclus Paschalis est, qui multiplicato solari per lunarem. 532. conficitur annis, quam cum ex ordine mensium dierumque summam compleuerit, mox in seipsum reuolutus, omnia quæ ad Solis lunæque cursum pertinent, eodem quo prius præterierunt, semper tenere restaurat, In cuius quidem quoto anno fueris, sic scitur. Annis Domini addantur. 20. nam Vigeno primo Christus natus fuit anno, & totum per summam Cycli diuidatur, & si nihil fuerit residuum, sumus in ultimo. Si uero aliquid, ostendet nobis in quoto anno sumus.

Ad habendum autem. 5. festa mobilia, communiter inuenti sunt quidam numeri, qui Claues dicuntur. Vnde Clauis est numerus in unoquoq; annorum Cycli decennouennalis diuersus, festorum mobilium certitudinem per terminum ostendens, sicut enim per Claues fit introitus in atrium, ita per numeros istos in notitiam festorum mobilium. Cum igitur in Cyclo decennouennali sint. 19. anni unusquisque suam habebit Clauem. Sicut in figura Cycli decennouennalis. Epactarum & clauium, figura præsenti subijcitur.

Primus itaque. 26. habet pro Claue, à qua formari possunt Claues sequentes, per additionem. 19. hoc tamen prænotato, quod si excrescant. 40. uel maior numerus, reijciantur. 30. & residuum erit Clauis anni sequentis. Sed si ex abrupto quæratur Clauis alterius anni, tunc his uersibus inuenietur,

Vicenos quinos, tredecim, plus asse tricenis,
Vndeuigin hepta digitis pro Clauibus apta.

Computetur enim per omnes digitos sinistræ manus, donec uenias ad annum Cycli de quo Clauis quæritur, sumpto initio à pollice, & si annus quæsitus sistat in pollice, illius anni numero adde. 25. Si in indice. 13. si in maiori digito. 31. Si in medico 19. Si in auriculari. 7. & uersibus sic expositis claues manifestantur.

Hoc tamen prænotato, quod si excrescant. 40. uel maior numerus, reiectis. 40. residuum pro claue sumatur. Loca autem Clauium his aßignantur uersibus,

In Iano prima, supremáque Marte secunda.
Aprilis terna sex monstrat & ultima Claues.

Habitis igitur Claue & loco clauis, si festa mobilia in anno quocunque scire uolueris, sumatur Clauis illius anni, & ad habendum festum quodcunq; mobile, tot dies computentur à loco Clauis illius festi, quot unitates Clauis continet, & dies ubi terminatur talis computatio, terminus dicitur, & in die Dominica proxima sequente, celebratur festum. Hoc tamen prænotato, quod ad habendam Septuagesimam uel Quadragesimam, in anno bisextili, Claui addenda est unitas. Aliter enim contingeret Septuagesimam & Quadragesimam per Clauem prius celebrari quàm deberet. 7. diebus, Per hos autem uersus specialiter habetur termi-

nus Septuagesimæ, & per consequens cætera festa mobilia.

A festo Stellæ numerando perfice lunæ.
Quadraginta dies & Septuagesima fiet,
Si sit bisextus lux additur una diebus.
Si cadat in lucem Domini suppone sequentem.

A principio lunationis illius, in qua est Epiphania Domini, quæ propriè Festum Stellæ dicitur, siue illa fuerit in Ianuario, siue in Decembri, computentur. 40. dies descendendo, & quadragesimus erit dies terminus Septuagesimæ, & in die Dominica proxima erit Septuagesima. Si sit bisextus, addatur dies unus, sicut in uersibus innuitur.

Ad habendum autem terminum Paschæ sciantur isti uersus,

Esse grauem nobis bello carnem caueamus.
Bellum sæpe gerens etenim puto deijcit hostem.
Mox animæ lucrum inuenies cum relligiosis.

In his uersibus sunt. 19. dictiones, deseruientes 19. annis Cycli decennouennalis; prima primo, & sic deinceps. Si igitur alicuius anni Cycli decennouennalis terminum uelis inuenire Paschalem, sumatur dictio seruiens illi anno, & si terminetur in M. literam, terminus Paschæ erit in Martio, tot diebus computatis, à fine Martij ascendendo, quo-

ta est prima litera illius dictionis in Alphabeto, & ubi terminatur talis computatio, ibi est terminus Paschæ. Si autem dictio non terminetur in M. terminus Paschæ erit in Aprili, tot diebus computatis à principio Aprilis descendendo, quota est prima litera eiusdem dictionis in Alphabeto.

Per hos autem uersus scitur, quot Septimanæ sint inter Dominicam proximam, siue ante, siue post Natale domini & Quadragesimam.

Ira grauat karos, hanc gignit kaumatos hostis.
Lex iubet hostilis kaueatur inertia gentis.
Karceris humani gerit instans hora leuamen.

Hic enim dictiones. 19. seruiunt. 19. annis Cycli decennouennalis, prima primo, & sic deinceps. Vide itaque quota sit litera prima dictionis anno seruientis in Alphabeto, & tot Septimanæ erunt in tempore quæsito. Ne tamen quandoq; fallat, caueat sibi calculator, non enim ueritati uiciniores assignari potuerunt dictiones.

QVID LVSTRVM, INDICtio, & Sæculum.

I N hac postrema operis particula de temporis partibus compositioribus, in usu etiam Ecclesiæ rarioribus cõseques

est determinare.

Est igitur Lustrum spatium quinque annorum, à Romanis consideratum, ad tempus dictaturarum, quod descendit ab hoc uerbo polysemo Lustro lustras. In fine enim quinquennij cuiuslibet, & in principio Dictaturæ circumibant ciues Romani ciuitatem cum cereis & candelis, & postea in Martio campo dictatorem elegerunt. Adhuc etiam Ecclesia memorat Lustra, dicens. Lustra sex qui iam peracta &c.

Indictio est spatium. 15. annorum ad recipienda ab extraneis tributa institutum, & dicitur ab indico, cis, quod ad Pontifices pertinet. Vnde uersus,

Edicunt reges, indicit festa Sacerdos.

Cum enim Romani dominarentur ferè uniuersis nationibus, terras fecerũt sibi tributarias, præcipientes, ut terræ remotiores propter difficultatem transitus, in fine primi quinquennij persoluerent aurum ad dominationis typum: in fine secundi, argentum ad stipẽdia militum: in fine tertij, æs & ferrum ad armorum reparationem. Vnde indictio à quibusdam ærea ab ære dicitur, uel ferrea à ferro, in fine eius soluto. Vnde instituerunt Romani, quod nullum priuilegium, nulla etiam conuentio scripto commendata esset stabilis uel

firma, nisi haberet annum indictionis annotatum: & hoc, ne tributorum soluendorum memoria laberetur. Nos autem in tribus utimur Indictione, scilicet, in priuilegio, in cereo Paschali, & in dedicationibus Ecclesiarum. Incipit autem Cyclus indictionis in Septembri, quia cum tunc sit ubertas fructuum, bene possunt solui tributa. Si autem placeat cuiquam scire, in quoto Indictionis simus, annis Domini addantur. 3. quoniam Dominus dicitur natus fuisse in quarto anno Indictionis, & totum diuidatur per. 15. & si nihil fuerit residuum, sumus in ultimo anno Indictionis. Si uero aliquid, ostendit nobis in quoto anno simus. Est etiam hoc nomen Indictio æquiuocum, ad totum Cyclum & ad quemlibet annum illius Cycli.

Sæculum autem dicitur spatium. 100. annorum, unde, multa præteriere sæcula. Sæculum etiã dicitur mundus & tota machina mundana, cũ suis contentis.

Aeuum uero dicitur spatium mille annorum. Dicitur etiam æuum idem quod ætas, unde homo magni æui dicitur. Dicitur etiam æuum idem quod mora, unde Boetius, libro. 3. Metro. 9.

O qui perpetua mundum ratione gubernas,
Terrarum cœliq; sator, qui tempus ab æuo
Ire iubes, stabilisq; manens das cuncta moueri.

Tu stabilire uelis opus hoc per temporis æuum.

PERORATIO.

M.Christi bis C.quarto deno quater anno
De Sacro Bosco discreuit tempora ramus.
Gratia cui nomen dederat diuina Ioannes.
Annuat hæc nobis huius sic carpere fructum,
Ecclesiæ Christi, quod nos hinc fructificemus.
Amen.

FINIS.

CISIO IANVS IN CARMINA redactus, quo facilius à pueris edisci poßit.

CISIO, Ianus, Epi, sibi uendicat, Oc, Feli, Marc, An.
Prisca, Fab, Hag, Vincenti, Paulus, nobile Lumen.

BRIG, Purg, Basil, Ag, Dor, Febru, Ap, Scholastica, Valent,
Iuli, coniunge tunc Petrum, Matthiam inde.

MARTIVS, Adria, Per, decoratur, Gregorio, Cyr.
Gerdrud, Alba, bene iuncta Maria genitrice.

APRIL. *in Ambrosij festis ouat atq; Tiburti.*
Et Valer, sanctiq; Georg, Marciq; Vitalis.

PHILIP, *Crux, Flor, Goth, Iohā latin, Epi, Ne, Ser, & Soph.*
Maius in hac serie tenet Vrban in pede Cris, Can.

NIC, *Marcelli, Boni, dat Iun, Primi, Ba, Cyrini.*
Vitiq;, Mar, Protus, Al, Sācti Iohan, Io, Dor, Le, Pe, Pau.

IVL, *Visit, Huldrich, Oc, Bil, Chilli, Fra, Bene, Margar, Apost, Al.*
Arnolphus, Prax, Mag, Ap, Chris, Iacobiq;, Sim, Abdon.

PE, *Steph, Steph, Protus, Six, Don, Cyr, Ro, Lau Tybur, Hyp, Eus.*
Sūptio, Agapiti, Timo, Bartolo, Ruff, Aug, Col, Aucti.

EGIDIVM, *Sep habet, Nat, Gorgon, Protiq;, Crux, Nic.*
Euph, Lampertiq;, Matth, Mauricius, & Da, Vuen, Mich, Hier.

REMIq́;,Franciscus,Marcus,Di,Ger,Ariq;,
Calix
Galli,Lucas,uel Vnd,Se,Seue,Crispini,Simonis,
Quin.

OMNE,Nouember,Leon,Qua,Theo,Martin,
Briiijq́;.
Post hæc,Elisa,Ce,Cle,Cris,Catharina,Sat, An.

DECEMBER,Barba,Nicolaus,& alma Lu-
cia.
Sanctus abinde Thomas,modo Nat,Steph,Ioh,
Pu,Thomæ,Syl.

FINIS.

